

Індекс УДК: 373.2.02, 373.3/.5(4+510+73)

№ держреєстрації 0121U100246

Інв. № _____

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ-53, вул. Січових Стрільців, 52-Д
тел. 481-37-12

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
Інституту педагогіки НАПН України

_____ О.М. Топузов

“ ____ ” _____ 2023 р.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ
про науково-дослідну роботу з теми

**«Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в
європейському та північноамериканському регіонах»
(2021-2023 рр.)**

Керівник НДР
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

О.І. Локшина

Київ – 2023

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ НДР
станом на 31.12.2023

Керівник НДР, завідувач відділу порівняльної педагогіки, провідний науковий співробітник (0,5 ставки), доктор педагогічних наук, професор, член- кореспондент НАПН України	Локшина О. І.
Головний науковий співробітник (0,5 ставки), дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік- секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України.	Сисоєва С.О.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Джурило А. П.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат історичних наук	Кравченко С.В.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Нікольська Н.В.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Шпарик О. М.
Науковий співробітник, кандидат педагогічних наук	Глушко О.З.
Науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Максименко О.О.

РЕФЕРАТ

Заключний звіт складається з передмови, вступу, основної частини, списку публікацій співробітників за темою дослідження. Загальний обсяг звіту – 108 сторінок, список опублікованих праць на 74-108 сторінках.

Звіт відображає результати науково-дослідної роботи співробітників відділу порівняльної педагогіки з теми «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (реєстраційний номер 0121U100246).

Початок дослідження: січень 2021 р.

Закінчення: грудень 2023 р.

Ключові слова: загальна середня освіта, інновація в освіті, країни Європи, США.

Об'єкт дослідження – загальна середня освіта.

Предмет дослідження інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах.

Мета дослідження : обґрунтувати та здійснити порівняльний аналіз інноваційних трендів, практик і технологій в європейському та північноамериканському регіонах задля впровадження рекомендацій при реформуванні і модернізації загальної середньої освіти в Україні.

Концепція дослідження. Концепція дослідження ґрунтується на трактуванні інновацій з позиції комплексності. Інновація розглядається у науковому просторі зарубіжжя як ідея, практика або проект, які сприймаються як нові (E.Rogers, 2003). Важливим методологічним орієнтиром є позиція ЄС, коли інновація трактується як феномен, який визначається такими характеристиками як:

– аспект новизни інновації (тобто педагогічні або шкільні організаційні практики, які є новими в конкретному контексті або відрізняються від тих практик, які зазвичай застосовуються);

– потенційна ефективність цих нових практик або заходів (тобто нові педагогічні або практичні методи повинні призводити до позитивних результатів розвитку учнів) .

Інноваційна педагогіка визначається як педагогічна практика або підхід, який часто є новим для даного контексту і яка орієнтована на покращення результатів учнів (тобто, яка призвела до до позитивного когнітивного та соціального розвитку учнів). На рівні школи інновація – це спроможність шкіл впроваджувати та підтримувати інновації у навчальній та організаційній практиці. На рівні системи освіти інновації – це здатність системи консолідувати зміни та вдосконалення: сприяти експериментуванню, моніторингу, оцінюванню вчитися на невдачах, підтримувати мережу та обмін досвідом, а також розробляти сприятливу шкільну політику, яка допомагає впроваджувати, адаптувати та підтримувати інновації в школах.

Проекція такого підходу на наукове дослідження «Інноваційні тренди, практики і технологізація загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» обґрунтовує формат проведення дослідження. В основу дослідження покладено такі положення:

- в умовах глобалізації провідні країни світу активно реформують національну освіту для забезпечення конкурентоспроможності економіки;
- спільність викликів актуалізує спільний пошук, розроблення та впровадження інновацій, які ефективно працюють у багатьох країнах;
- напрацьований досвід становить інтерес для національної педагогічної теорії та освітньої практики в умовах її реформування.

Саме з таких позицій досліджено розвиток інновацій в освіті у спільності теоретичних засад і практичних підходів.

В основу дослідження покладено порівняльний та системний підходи. Порівняльний підхід забезпечив можливість порівнювати педагогічні феномени на засадах спільності за наявності визначених принципів, до яких у дослідженні віднесено: принцип об'єктивності, принцип відповідності методів дослідження науковим методам пізнання та актуальним проблемам сучасної педагогіки, принцип творчого осмислення отриманих результатів порівняльних розвідок з метою уникнення механістичного перенесення його елементів на національний ґрунт без урахування реалій і завдань української школи та стану її розвитку. Системний підхід передбачав розгляд різних аспектів інновацій у цілісному вимірі країни/регіону/світу в єдності їх взаємозв'язків.

Базовими одиницями для дослідження обрано системи освіти країн Європи, США та Канада. Водночас, важливим для національної освіти вважаємо дослідження стратегічних орієнтирів розвитку загальної середньої як матриці, що формує освітній простір в Європі та світі, включно з Україною.

Вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечується автентичними джерелами, які охоплюють такі категорії, як законодавчі та стратегічні документи країн та міжнародних організацій у галузі освіти; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні довідки, наукові статті тощо) та комплексом методів.

Методи дослідження:

- *загальнонаукові* (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація), які застосовуватимуться для опрацювання джерельної бази з досліджуваної проблеми;
- *конкретно-наукові* (методи термінологічного аналізу, структурно-логічного й системно-функціонального аналізу, порівняльно-зіставного аналізу, метод наукової екстраполяції).

Новизна отриманих результатів: вперше цілісно розглянуто концептуальний вимір феномену інновацій в освіті та охарактеризовано підходи зарубіжних й українських науковців до його трактування; уточнено семантику ключових понять; розкрито загальне бачення інноваційних трендів

в освіті та доведено їх уніфікаційний характер під впливом політики міжнародних організацій в умовах глобалізації та європеїзації; обґрунтовано інновації і технології їх упровадження в системах загальної середньої освіти країн ЄС та США (сприяння ліквідації академічної сегрегації та кінцевих освітніх траєкторій, забезпечення інклюзії та створення безпечного навчального середовища, яке є гендерно адаптованим, дружнім до національних меншин та учнів з обмеженими можливостями, запровадження формату школи повного дня в рамках тенденції посилення справедливості в освіті; інтенсифікація запровадження ключових компетентностей, включно з трансверсальними засобом рамок трансверсальних компетентностей як Європейська рамка підприємницької ключової компетентності (EntreComp), Європейська рамка цифрової ключової компетентності (DigCompEdu), Європейська рамка особистісної, соціальної та вчитися вчитися ключової компетентності (LifeComp) у галузі трансформації змісту освіти на компетентнісні засади; міжнародні порівняльні дослідження якості знань учнів в рамках забезпечення якості загальної середньої освіти; інтегроване навчання іноземних мов та білінгвальне навчання; розвиток штучного інтелекту, технологій блокчейн, цифрових відкритих підручників та відкритих освітніх ресурсів у галузі цифровізації освіти; гейміфікація та EdTech у галузі технологізації освіти); запропоновано рекомендації щодо перспектив використання зарубіжного досвіду в Україні на підставі осмислення зарубіжних здобутків.

Ступінь впровадження: наукові статті, аналітичні записки, розділи у наукових виданнях, виступи на науково-практичних конференціях і семінарах, круглих столах.

Основні конструктивні й техніко-економічні показники: відповідність роботи нормативним документам НД і сучасним потребам у модернізації шкільної освіти в Україні.

Практична значущість роботи: підвищення рівня якості реформування та модернізації загальної середньої освіти в Україні шляхом підвищення рівня поінформованості науково-педагогічних кадрів, розробників освітньої політики щодо інновацій в освіті провідних країн зарубіжжя.

Галузь використання: освітня політика, порівняльна педагогіка, педагогіка, заклади середньої освіти, система вищої педагогічної та післядипломної освіти.

ЗМІСТ

Передмова	8
Вступ	10
Розділ I. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНАХ	15
I.1. Стратегічні орієнтири та інноваційні практики забезпечення рівності загальної середньої освіти в європейському освітньому просторі (О.І.Локшина)	15
I.2. Стратегічні орієнтири та інноваційні практики забезпечення якості шкільної освіти у європейському освітньому просторі (А.П. Джурило)	21
I.3. Цифровізація загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах (О.М. Шпарик)	30
I.4. Технологізація освіти і навчання в північноамериканському освітньому просторі (С.М. Кравченко)	36
I.5. Трансформація змісту загальної середньої освіти на компетентнісні засади в європейському освітньому просторі (О.З. Глушко)	42
I.6. Теоретико-стратегічні орієнтири навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах (Н.В. Нікольська)	51
I.7. Управління шкільною освітою в європейському та північноамериканському освітньому просторах (О.О. Максименко)	56
I.8. Освіта на пограниччі. Полікультурна школа в Європі (С.О. Сисоєва)	61
Висновки	64
Рекомендації	72
Список основних наукових праць	74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

НАПН – Національна академія педагогічних наук

НДР – науково-дослідна робота

НД – наукове дослідження

США – Сполучені Штати Америки

ШІ – штучний інтелект

ПЕРЕДМОВА

Звіт відображає результати НДР співробітників відділу порівняльної педагогіки з теми «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (реєстраційний номер 0121U100246), яка виконувалась протягом трьох років з 1 січня 2021 року до 31 грудня 2023 року. Тему досліджували: у 2021 р. на початок року – 7 наукових співробітників (з них 4 на 0,5 ставки), на кінець року – 7 наукових співробітників (з них 4 на 0,5 ставки); у 2022 р. на початок року – 7 наукових співробітників (з них 4 на 0,5 ставки), на кінець року – 8 наукових співробітників (з них 5 – на 0,5 ставки); у 2023 р. на початок року – 8 наукових співробітників (з них 5 – на 0,5 ставки),), на кінець року – 8 наукових співробітників (з них 6 – на 0,5 ставки).

Актуальність проекту визначається низкою стратегічних документів щодо розвитку освіти в Україні. серед яких Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 роки (2013), в якій наголошується на важливості наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим трансформаціям, які носять масштабний характер. Важливим орієнтиром є Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), де задекларовано, що реформування загальної середньої освіти передбачається здійснити шляхом проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу. Дослідження проблеми інновацій в освіті у зарубіжному освітньому просторі становить особливий інтерес для освітян в Україні, оскільки Законом України «Про освіту» (2017) визначено, що досягнення мети повної загальної середньої освіти – всебічного розвитку, виховання і соціалізації особистості – забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, однією з яких названо інноваційність.

У зарубіжжі, передусім провідними країнами світу накопичено цінний для України досвід, де інноваційні технології розроблено та ефективно апробуються в умовах спільного вектора розвитку освітніх систем. Зазначене актуалізує дослідження теорії і практики інновацій в освіті країн зарубіжжя. Вибір територіальних рамок дослідження зумовлено тим, що ЄС є провідним наддержавним утворенням на теренах Європи, яке визначає не лише стратегію розвитку країн-членів, а й усього європейського континенту, орієнтуючись на ідеї економічної та соціальної інтеграції. Україна географічно, історично, культурно та економічно належить до Європи, а отже підпорядковується загальноєвропейським координатам розвитку. Дослідження процесів, що відбуваються в освіті США становить цінність для України, яка поставила перед собою завдання забезпечення конкурентоздатності вітчизняної економіки та фахівців. Напрацювання цих країн можуть стати важливим джерелом ґрунтовного осмислення і творчого використання позитивних ідей.

Не менш важливим є те, що в умовах відкритого світу Україна підпорядковується загальним законам розвитку, що впливають на всі сфери життя суспільства, включно з освітою. Перспективність пропонованого наукового дослідження полягає в окресленні рекомендацій щодо можливості використання зарубіжного досвіду з проблеми інновацій в умовах реформування загальної середньої освіти в Україні.

Тема НД виконувалась відповідно до: Постанови Президії НАПН України від 23.04.2020 р., протокол № 1-2/6-87; Постанови Президії НАПН України від 18.06.2020 р., протокол № 1-2/8-122; Рішення бюро Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України від 05.03.2020 р., протокол № 4; договору № 12/1/1-21 Нф від 4 січня 2021 р.

Основними напрямками дослідження є:

- охарактеризувати теоретичні засади проблеми інновацій в освіті;
- розкрити сучасні політики держав Європи та США у галузі освітніх інновацій на рівні загальної середньої освіти;
- охарактеризувати інноваційні тренди і технології їх упровадження в системах шкільної освіти в країнах Європи та США;
- визначити перспективність зарубіжного досвіду в умовах реформування освіти в Україні.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність проекту визначається низкою стратегічних документів щодо розвитку освіти в Україні, серед яких Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), де задекларовано, що реформування загальної середньої освіти передбачається здійснити шляхом проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу. Дослідження проблеми інновацій в освіті у зарубіжному освітньому просторі становить особливий інтерес для освітян в Україні, оскільки Законом України «Про освіту» (2017) визначено, що досягнення мети повної загальної середньої освіти – всебічного розвитку, виховання і соціалізації особистості – забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, однією з яких названо інноваційність.

Глобалізація, технологічна революція, відкритість полікультурного світу змінюють вимоги до професійних і громадянських характеристик особистості, актуалізуючи освітній контекст сучасного суспільного поступу. Глобальний характер проблем зумовлює потребу спільного пошуку країнами шляхів їх розв'язання. Інновації в цих умовах розглядаються підґрунтям для розвитку освіти у сучасному світі. У Стратегічній рамковій програмі європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки до 2020 р. «Освіта і навчання 2020» інтенсифікацію творчості та інновацій на усіх рівнях освіти визначено одним з чотирьох ключових завдань Програми. Творчість та інновації в освіті названо стратегічними орієнтирами для розвитку бізнесу та спроможності Європи конкурувати на міжнародному рівні. Не менш активно відбувається модернізація шкільної освіти у США, де реформи спрямовані на досягнення досконалості в освіті з акцентом на ефективних школах через призму підвищення якості роботи вчителів, адміністраторів, удосконалення змісту освіти та освітнього середовища. Чинний Закон «Every Student Succeeds Act» (Кожен учень є успішним) (2015) спрямовано на підтримку освітніх інновацій на місцевому рівні.

Отже, у зарубіжжі, передусім провідними країнами світу накопичено цінний для України досвід, де інноваційні технології розроблено та ефективно апробуються в умовах спільного вектора розвитку освітніх систем. Зазначене актуалізує дослідження теорії і практики інновацій в освіті країн зарубіжжя. Вибір територіальних рамок дослідження зумовлено тим, що ЄС є провідним наддержавним утворенням на теренах Європи, яке визначає не лише стратегію розвитку країн-членів, а й усього європейського континенту, орієнтуючись на ідеї економічної та соціальної інтеграції. Україна географічно, історично, культурно та економічно належить до Європи, а отже підпорядковується загальноєвропейським координатам розвитку. Дослідження процесів, що відбуваються в освіті США становить цінність для України, яка поставила перед собою завдання забезпечення конкурентоздатності вітчизняної

економіки та фахівців. Напрацювання цих країн можуть стати важливим джерелом ґрунтовного осмислення і творчого використання позитивних ідей. Не менш важливим є те, що в умовах відкритого світу Україна підпорядковується загальним законам розвитку, що впливають на всі сфери життя суспільства, включно з освітою. Перспективність пропонованого наукового дослідження полягає в окресленні рекомендацій щодо можливості використання зарубіжного досвіду з проблеми інновацій в умовах реформування загальної середньої освіти в Україні.

Об'єкт дослідження – розвиток загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах.

Предмет дослідження – інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах.

Мета дослідження: обґрунтувати та здійснити порівняльний аналіз інноваційних трендів, практик і технологій в європейському та північноамериканському регіонах задля впровадження рекомендацій при реформуванні і модернізації загальної середньої освіти в Україні.

Хронологічні межі дослідження охоплюють ХХІ ст., яке визначається інтенсифікацією процесів економічної та культурної глобалізації, стрімким розвитком ІКТ. Спричиняючи відкритість кордонів, активізацію міжкультурної взаємодії, як і посилення конкуренції між країнами глобалізація зумовлює багатовимірні трансформації в освітніх системах провідних країн світу, актуалізує пошук інновацій з метою протидії викликам.

Концепція дослідження ґрунтується на трактуванні інновацій з позиції комплексності. Інновація розглядається у науковому просторі зарубіжжя як ідея, практика або проект, які сприймаються як нові (Е. Rogers, 2003). Важливим методологічним орієнтиром є позиція ЄС, коли інновація в освіті трактується як феномен, який визначається такими характеристиками як:

– аспект новизни інновації (тобто педагогічні або шкільні організаційні практики, які є новими в конкретному контексті або відрізняються від тих практик, які зазвичай застосовуються);

– потенційна ефективність цих нових практик або заходів (тобто нові педагогічні або практичні методи повинні призводити до позитивних результатів розвитку учнів) .

Інноваційна педагогіка визначається як педагогічна практика або підхід, який часто є новим для даного контексту і яка орієнтована на покращення результатів учнів (тобто, яка призвела до до позитивного когнітивного та соціального розвитку учнів). На рівні школи інновація – це спроможність шкіл впроваджувати та підтримувати інновації у навчальній та організаційній практиці. На рівні системи освіти інновації – це здатність системи консолідувати зміни та вдосконалення: сприяти експериментуванню, моніторингу, оцінюванню вчитися на невдачах, підтримувати мережу та обмін

досвідом, а також розробляти сприятливу шкільну політику, яка допомагає впроваджувати, адаптувати та підтримувати інновації в школах.

Проекція такого підходу на наукове дослідження «Інноваційні тренди, практики і технологізація загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» обґрунтовує формат проведення дослідження. В основу дослідження покладено такі положення:

- в умовах глобалізації провідні країни світу активно реформують національну освіту для забезпечення конкурентоспроможності економіки;
- спільність викликів актуалізує спільний пошук, розроблення та впровадження інновацій, які ефективно працюють у багатьох країнах;
- напрацьований досвід становить інтерес для національної педагогічної теорії та освітньої практики в умовах її реформування.

Саме з таких позицій досліджено розвиток інновацій в освіті у спільності теоретичних засад і практичних підходів.

В основу дослідження покладено порівняльний та системний підходи. Порівняльний підхід забезпечив можливість порівнювати педагогічні феномени на засадах спільності за наявності визначених принципів, до яких у дослідженні віднесено: принцип об'єктивності, принцип відповідності методів дослідження науковим методам пізнання та актуальним проблемам сучасної педагогіки, принцип творчого осмислення отриманих результатів порівняльних розвідок з метою уникнення механістичного перенесення його елементів на національний ґрунт без урахування реалій і завдань української школи та стану її розвитку. Системний підхід передбачав розгляд різних аспектів інновацій у цілісному вимірі країни/регіону/світу в єдності їх взаємозв'язків.

Базовими одиницями для дослідження обрано системи освіти країн Європи, США та Канада. Водночас, важливим для національної освіти вважаємо дослідження стратегічних орієнтирів розвитку загальної середньої як матриці, що формує освітній простір в Європі та світі, включно з Україною.

Вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечується автентичними джерелами, які охоплюють такі категорії, як законодавчі та стратегічні документи країн та міжнародних організацій у галузі освіти; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні довідки, наукові статті тощо) та комплексом методів.

Метою наукового дослідження визначено: обґрунтувати та здійснити порівняльний аналіз інноваційних трендів, практик і технологій в європейському та північноамериканському регіонах задля впровадження рекомендацій при реформуванні і модернізації загальної середньої освіти в Україні.

Для досягнення мети було визначено такі завдання:

- охарактеризувати теоретичні засади проблеми інновацій в освіті;
- розкрити сучасні політики держав Європи та США у галузі освітніх інновацій на рівні загальної середньої освіти;

– охарактеризувати інноваційні тренди і технології їх упровадження в системах шкільної освіти в країнах Європи та США

– визначити перспективність зарубіжного досвіду в умовах реформування освіти в Україні.

Визначені завдання пов'язані між собою спільною метою, конкретизують її та вказують напрями її розв'язання.

Методи дослідження: аналіз, синтез, метод компаративного аналізу, метод системного аналізу, метод екстраполяції.

Результати дослідження:

– **теоретичні:** охарактеризовано виклики, які формують характер розвитку загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах; розкрито сучасну стратегію ЄС у галузі освіти і навчання та орієнтири національних політик країн ЄС і США у галузі освітніх інновацій на рівні загальної середньої освіти у контексті глобальних викликів та системних трансформацій; виявлено і схарактеризовано тенденції розвитку загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах (забезпечення справедливості в освіті, підвищення якості освіти, цифровізація освіти, трансформація змісту освіти на компетентнісні засади, технологізація освіти, мультилінгвізм, децентралізація/централізація освіти); обґрунтовано інновації і технології їх упровадження в системах загальної середньої освіти країн ЄС та США (сприяння ліквідації академічної сегрегації та кінцевих освітніх траєкторій. забезпечення інклюзії та створення безпечного навчального середовища, яке є гендерно адаптованим, дружнім до національних меншин та учнів з обмеженими можливостями, запровадження формату школи повного дня в рамках тенденції посилення справедливості в освіті; інтенсифікація запровадження ключових компетентностей, включно з трансверсальними засобом рамок трансверсальних компетентностей як Європейська рамка підприємницької ключової компетентності (EntreComp), Європейська рамка цифрової ключової компетентності (DigCompEdu), Європейська рамка особистісної, соціальної та вчитися вчитися ключової компетентності (LifeComp) у галузі трансформації змісту освіти на компетентнісні засади; міжнародні порівняльні дослідження якості знань учнів в рамках забезпечення якості загальної середньої освіти; інтегроване навчання іноземних мов та білінгвальне навчання; розвиток штучного інтелекту, технологій блокчейн, цифрових відкритих підручників та відкритих освітніх ресурсів у галузі цифровізації освіти; гейміфікація та EdTech у галузі технологізації освіти); охарактеризовано закономірності інноваційного розвитку загальної середньої освіти країн ЄС та США;

– **практичні:** визначено перспективність зарубіжного досвіду в умовах реформування освіти в Україні.

– **прикладні:** рукопис монографії, навчально-методичного посібника, наукові статті.

Практична значущість роботи: підвищення рівня якості реформування та модернізації загальної середньої освіти в Україні шляхом підвищення рівня поінформованості науково-педагогічних кадрів, розробників освітньої політики щодо інновацій в освіті провідних країн зарубіжжя.

Визначена планова тема є комплексною і складається з кількох підтем, пов'язаних між собою. Всі вони, як компоненти, різнобічно розкривають загальну тему, надають їй як теоретичного, так і практичного спрямування. Такими підтемами є:

1. Забезпечення справедливості загальної середньої освіти у північноамериканському освітньому просторі. Виконавець: завідувач відділу О. І. Локшина, д-р. пед. наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

2. Освіта на програніччі. Полікультурна школа. Виконавець: головний співробітник С.О. Сисоєва, д-р. пед. наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України (0,5 ставки).

3. Забезпечення якості загальної середньої освіти у європейському освітньому просторі. Виконавець: старший науковий співробітник А. П. Джурило, канд. пед. Наук (0,5 ставки).

4. Технологізація загальної середньої освіти в північноамериканському освітньому просторі. Виконавець: старший науковий співробітник С.М. Кравченко, канд. істор. наук (0,5 ставки).

5. Навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторі. Виконавець: старший науковий співробітник Н.В. Нікольська, канд. пед. наук (0,5 ставки).

6. Цифровізація загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітньому просторі. Виконавець: старший науковий співробітник О.М. Шпарик, канд. пед. наук (0,5 ставки).

7. Трансформація змісту загальної середньої освіти на компетентнісні засади в європейському освітньому просторі. Виконавець: науковий співробітник О. З. Глушко. канд. пед. наук.

8. Управління загальною середньою освітою в європейському та північноамериканському освітньому просторі. Виконавець: науковий співробітник О.О. Максименко, канд. пед. наук (0,5 ставки).

РОЗДІЛ I. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНАХ

I.1. Стратегічні орієнтири та інноваційні практики забезпечення справедливості у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторі

О.І.Локшина

Актуальність дослідження. Освіта покликана відігравати важливу роль у перетворенні суспільств на більш справедливі та інклюзивні. Йдеться про забезпечення освітніми системами всім молодим людям можливості розвивати свої таланти та реалізовувати свій потенціал незалежно від походження. Однак соціально-економічне походження продовжує залишатися фактором, що визначає успішність учнів. Низька успішність, дострокове припинення навчання або професійної підготовки та соціальна ізоляція все ще залишаються реальними небезпеками для деяких учнів.

ЄС та провідні країни світу розробляють стратегії щодо забезпечення справедливості в освіті. Стратегічні орієнтири ЄС окреслено зокрема в таких документах, як Європейський фундамент соціальних прав (2017), Рекомендація Ради від 22 травня 2018 року щодо сприяння спільним цінностям, інклюзивній освіті та європейському виміру навчання, Висновки Ради від 16 червня 2020 року щодо протидії кризі COVID-19 в освіті та навчанні, Повідомлення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів про досягнення Європейського освітнього простору до 2025 р. (2020).

В європейському освітньому просторі справедливість визначається як ступінь, до якої індивідууми можуть скористатися перевагами системи освіти з точки зору можливостей, доступу, ставлення та результатів. Справедливі освітні системи забезпечують, щоб результати освіти не залежали від соціально-економічного походження та інших факторів, які формують несприятливе освітнє середовище. Зasadничим принципом організації справедливої освіти у документах визначено відокремлення соціального, економічного та культурного статусу, етнічного та расового походження від освітнього рівня та досягнень.

До факторів, які потенційно впливають на рівень справедливості шкільної освіти, дослідниками віднесено: наявність різних типів шкіл, існуюча політика вибору батьками школи для навчання; другорічництво; рівень шкільної автономії; формат підзвітності школи; політика підтримки неблагополучних шкіл; підтримка учнів з низькою успішністю; заходи, спрямовані на розширення можливостей для навчання учнів; рівень охоплення дітей дошкільним вихованням; фінансування шкільної освіти.

Важливим є розроблення індикаторів, які визначають рівень справедливості на рівні шкільної освіти в європейському освітньому просторі. Це:

- інклюзія в початковій освіті: розрив в успішності між учнями з низькими та високими показниками в 4 класі;
- інклюзія в середній освіті: розрив у досягненнях між учнями з низьким та високим рівнем успішності серед 15-річних;
- справедливість: кореляція між кількістю книжок вдома та успішністю учнів, початкова та середня освіта разом узяті.

Синергія стратегічних орієнтирів ЄС та імплементація практичних механізмів забезпечення справедливості уможливають європейські системи освіти Албанії, німецькомовної громади Бельгії, Боснії та Герцеговини, Данії, Естонії, Латвії, Литви, Норвегії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (Уельсу та Шотландії), Фінляндії, Хорватії та Чорногорії бути лідерами в імплементації політики забезпечення справедливості в освіті.

Отже, концепт справедливості є важливою складовою політики ЄС та провідних країн світу у галузі освіти і навчання.

«Оскільки ми вступаємо в нову еру можливостей для нашої нації, освіта має бути в авангарді наших зусиль з відновлення, розбудови та стійкості. Освіта має здатність бути «великим вирівнювачем». Від дошкільної освіти до вищої освіти та навчання дорослих, освіта здатна зробити американську мрію доступною для кожної людини, підняти громади, об'єднувати людей, зміцнювати нашу демократію, розвивати нашу економіку та реалізовувати величезний потенціал нашої величезний потенціал нашої нації. Щоб реалізувати цей потенціал, наша національна система освіти повинна рахуватися з і вирішувати давні проблеми нерівності, з якими стикаються учні з малозабезпечених спільнот у досягненні рівних освітніх можливостей», зазначається у План ідей Департаменту освіти щодо забезпечення справедливості, який є складовою політики Президента Байдена з просування расової рівності та підтримки недостатньо забезпечених спільнот через федеральний уряд¹.

Зазначене актуалізує дослідження в аспекті можливостей використання перспективного для України зарубіжного досвіду інноваційного розвитку загальної середньої освіти в умовах глобалізаційних викликів.

Дослідження наукових джерел, документів міжнародних організацій (ОЕСР, ЮНЕСКО, ЄС), нормативно-правової бази системи освіти зарубіжних країн, зарубіжного досвіду функціонування закладів загальної середньої освіти уможливило виявити суперечності між:

- наявністю інноваційних трендів розвитку зарубіжної освіти та недостатнім осмисленням цієї наукової проблеми в українській порівняльній педагогіці;
- наявністю ефективних механізмів функціонування зарубіжних систем загальної середньої освіти з використанням практичних інновацій в умовах кризових ситуацій (COVID-19) та окресленням перспектив використання практичного досвіду для функціонування загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення.

¹ <https://www2.ed.gov/documents/equity/2022-equity-plan.pdf>

Концепція дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять концептуальні положення методології порівняльної педагогіки, які передбачають вивчення особливостей функціонування та розвитку освітніх систем зарубіжних країн у контексті регіонального та світового освітнього простору, з'ясування наднаціональних впливів на розвиток національних та регіональних освітніх систем. Дослідження проведено під кутом теорій глобалізації та європеїзації, в рамках яких розкриваються принципи функціонування та розвитку освітніх систем, в яких формулюються теоретичні основи перебудови освіти на засадах розв'язання суперечностей між глобальним/європейським та регіональним/локальним, між уніфікацією життя націй та збереженням їх національної ідентичності.

Вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечуються автентичними джерелами, які включатимуть такі категорії, як законодавчі та стратегічні документи країн та міжнародних організацій у галузі освіти; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні довідки, наукові статті та комплексом методів.

На основі порівняння та узагальнення поняттєво-термінологічного аналізу обгрутовано такі базові терміни, як «справедливість», «рівність», «рівний доступ до освіти», «іксклюзія». «*Справедливість в освіті*» трактується як ступінь, до якого люди можуть скористатися перевагами освіти та навчання з точки зору можливостей, доступу, ставлення та результатів; *рівний доступ до освіти* як забезпечення мінімального рівня освіти, встановленого освітніми стандартами для кожного члена суспільства; забезпечення рівності при вступі до навчальних закладів для всіх соціальних груп населення незалежно від матеріального становища, національності, статі, місця проживання тощо). Саме з таких позицій досліджувався феномен «справедливість в освіті».

Було застосовано порівняльний, системний та культурологічний підходи. Порівняльний підхід забезпечував розгляд феномену справедливості з позиції спільних та відмінних характеристик. Системний підхід уможливив дослідження феномену на засадаї цілісності та взаємозв'язку складових. Культурологічний підхід забезпечував спрямованість на розуміння зарубіжних освітніх традицій як конгломерату різних культур та цінностей з позиції українського менталітету.

Об'єкт дослідження: розвиток загальної середньої освіти в країнах Європи та у США.

Предмет дослідження: сутнісні характеристики феномену справедливості в освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах.

Мета дослідження: полягає у теоретичному обґрунтуванні інноваційного феномену справедливості в освіті та характеристиці механізмів його імплементації у загальній середній освіті країн Європи та США.

Завдання дослідження:

1. Розкрити стратегічні орієнтири розвитку загальної середньої освіти в аспекті справедливості в країнах ЄС та у США.

2. Охарактеризувати інноваційний феномен справедливості в освіті та механізми його імплементації у загальній середній освіті країн Європи та США.

3. Обґрунтувати перспективність зарубіжного досвіду з проблеми забезпечення справедливості в освіті для України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють XXI ст.

Територіальні межі країни ЄС, Україну та США.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної науки про закономірності розвитку освіти, фактори, що впливають на її становлення.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу літератури та синтезу, порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, метод класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості проблеми дослідження, визначались стратегічні орієнтири розвитку загальної середньої освіти в аспекті справедливості в країнах ЄС та у США.

2) *порівняльний* (2022) – формувалася джерельна база, було виявлено й охарактеризовано інноваційний феномен справедливості в освіті та механізми його імплементації у загальній середній освіті країн Європи та США.;

3) *узагальнювально-прогностичний* (2023) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід щодо феномену інновацій з метою окреслення перспектив для України.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті: проведено системне дослідження феномену справедливості як інноваційної тенденції розвитку загальної середньої освіти; уточнено термінологічне поле дослідження; розкрито сучасну стратегію ЄС та США у галузі справедливості освіти освіти у контексті глобальних та європейських викликів та системних трансформацій; обґрунтовано інноваційні механізми забезпечення справедливості в освіті (сприяння ліквідації академічної сегрегації та кінцевих освітніх траєкторій. забезпечення інклюзії та створення безпечного навчального середовища, яке є гендерно адаптованим, дружнім до національних меншин та учнів з обмеженими можливостями, запровадження формату школи повного дня в рамках тенденції посилення справедливості в освіті).

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні

методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для підготовки докторів філософії у наукових установах та закладах вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті забезпечення справедливості загальної середньої освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам і докторантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», оглядове видання «Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти» (у співавторстві); методичні рекомендації «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві); індивідуальний заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 29 березня 2021 р., м. Київ;

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 15–16 квітня 2021 р., м. Тернопіль;

– IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», 16 квітня 2021 р., м. Умань;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін», 20–21 квітня 2021 р. м. Суми;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021», 23–24 квітня 2021 р., м. Чернігів;

– II Міжнародній конференції «International Conference on History, Theory and Methodology of Learning ICHTML 2021», 12-14 травня 2021 р., м. Кривий Ріг;

– V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 27-28 травня 2021 р., м. Київ;

– II Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Професійно-комунікативна культура майбутнього лікаря: лінгвістичний, педагогічний та філософський аспекти», 3–4 червня 2021 р. м. Тернопіль;

- V Міжнародній науково-практичній конференції УАДО «Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження», 24 червня 2021р., м. Київ;
- V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 21–22 вересня 2021 р., м. Київ;
- I Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті О. Я. Савченко, 4 листопада 2021 р., м. Київ;
- III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи», 16-17 листопада 2021 р., м. Суми;
- Звітній науково-практичної конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік, 29 грудня 2021 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;
- VI Міжнародній Грінченківській науковій школі для докторантів, аспірантів і молодих науковців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», 11–14 травня 2023 року, м. Київ;
- XI Міжнародному науково-методологічному Інтернет-семінарі «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», 19 травня 2022 р., м. Хмельницький;
- III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації!», 18-23 серпня 2022 р., м. Київ;
- Міжнародній науково-теоретичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу», 14-15 вересня 2022 р., м. Київ;
- V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 29-30 вересня 2022 р., м. Тернопіль;
- Міжнародній науково-практичній конференції “Educația de calitate în contextul provocărilor sociale” (Якісна освіта в контексті викликів суспільства) Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic din cadrul Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (Інститут досліджень, інновацій та трансферу технологій Державного педагогічного університету “Ion Creangă”). Інститут педагогіки НАПН України – співорганізатор. 21-22 жовтня 2022 р., м. Chișinău (Кишинів), Republica Moldova;
- II Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті О.Я.Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здібність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану». 3 листопада 2022, м. Київ;
- VI Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу», 04 листопада 2022 р., м. Київ;
- VII Міжнародній Грінченківській науковій школі для докторантів, аспірантів і молодих науковців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,

Спеціальність «Освітні, педагогічні науки», 14–18 листопада 2022 року, м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій», 25 травня 2023 р., м. Київ;

– VII міжнародній конференції Української асоціації дослідників освіти «Трансформація освіти: виклики сучасності», 29 червня 2023 р.

– VI Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 5-6 жовтня 2023 р., м. Тернопіль;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м. Київ;

– Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 7-8 листопада 2023 р., м. Київ.

– III Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Цілі і цінності початкової освіти: реалізація в умовах сьогодення». 9 листопада 2023;

– VIII Міжнародній Грінченківській науковій школі для докторантів, аспірантів і молодих науковців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», 04–08 грудня 2023 року, м. Київ;

I.2. Стратегічні орієнтири та інноваційні практики забезпечення якості шкільної освіти у європейському освітньому просторі

А.П. Джурило

Актуальність дослідження. Розбудова ефективної системи забезпечення та оцінювання якості освіти в багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні, є одним з пріоритетів національної освітньої політики. Надійна система оцінювання якості освіти дозволяє задовольняти інформаційні потреби різних учасників освітніх відносин (учнів та батьків, педагогів та управлінців, роботодавців та фахівців), а також коригувати політику щодо забезпечення якості освіти. Процес створення такої системи дуже складний і тривалий, що вимагає вирішення багатьох завдань на всіх рівнях системи освіти. До них відносяться всі складові системи освіти, такі як умови навчання (матеріально-технічна база, кадровий склад, фінансування), якість освітніх програм в парадигмі компетентнісного навчання, націленого на досягнення учнів, організація об'єктивної системи оцінювання результатів навчання на всіх етапах освітньої діяльності.

Державна політика у сфері освіти і науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя. Досягнення цих цілей потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій.

Сьогодні українська освіта не повною мірою відповідає сучасним запитам з боку особистості та суспільства, потребам економіки та світовим тенденціям. Саме тому здійснюється системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної освіти – до вищої освіти та освіти дорослих.

Закон України «Про освіту» визначає якість освіти як «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг», а якість освітньої діяльності – як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» (пункти 29, 30 частини 1 статті 1)².

Якість освіти розглядається у нерозривній єдності якості процесу (діяльності) і якості результату. Якість освітнього процесу (діяльності) є невід’ємною складовою якості освіти, яка залежить від якості освітнього середовища, включає якісні і кількісні характеристики освітнього процесу, якість професійної компетентності викладачів, якість організаційно-управлінської компетентності.

Реформи освіти в Україні, що втілюються в концепції Нової української школи мають за мету створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням якісні знання та вміння застосовувати їх у повсякденному житті. У рамках реформи НУШ³ у вересні 2017 року було ухвалено новий Закон “Про освіту”, який регулює основні засади нової освітньої системи, а у лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти. На черзі – ухвалення нового закону “Про загальну середню освіту”, який більш детально розкриє зміни, закладені реформою.

Новий Стандарт початкової освіти з 2017/2018 навчального року успішно проходить апробацію у 100 школах по всій Україні. З 2018/2019 навчального року за цим стандартом розпочали навчання першокласники по всій Україні. У ньому передбачено, що вчителі мають працювати за іншими підходами, тому протягом 2018-2019 років відбувається масштабне перенавчання вчителів початкової школи. Вони проходять як дистанційне навчання (онлайн-курс на освітній платформі EdEra), так і очні сесії, в межах яких спеціально підготовлені тренери закріплюють знання педагогів на практиці.

Також у 2019 році стартував пілот з добровільної сертифікації вчителів, мета якого – виявити та стимулювати вчителів з високим рівнем професійної

² Закон України «Про освіту»

³ МОН. НОВА УКРАЇНЬКА ШКОЛА

майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню.

У 2019 році на зміну процедури атестації шкіл, що мала виключно наглядово-контрольні функції, прийшов Порядок проведення інституційного аудиту, який має стати інструментом підтримки закладів. На допомогу директорам шкіл Державною службою якості освіти розроблено Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО.

У листопаді 2020 р. Міністерство освіти і науки спільно з Державною службою якості освіти розробили та оприлюднили «Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти». Методичні рекомендації орієнтовані на допомогу школам у внутрішньому забезпеченні якісної освіти. Згідно з документом, система забезпечення якісної освіти у школі повинна мати не лише зовнішні стимули (ЗНО, інституційний аудит, атестація та сертифікація педагогічних працівників тощо), а й внутрішні інструменти.

У документі зазначається, що процеси навчання та управління школою можуть якісно вдосконалюватися самою школою. Для цього необхідно мати: стратегію забезпечення якості освіти; необхідні ресурси для організації навчання, інклюзивне освітнє середовище; прозору систему оцінювання учнів, педагогічних працівників і директора; механізми забезпечення академічної доброчесності; сучасну інформаційну систему управління школою. Важливо також розвивати партнерство учнів і вчителів, забезпечувати рівність і протидіяти булінгу (цькуванню), допомагати учням реалізувати індивідуальну освітню траєкторію, створювати для вчителів умови для професійного зростання. Крім того, школа може визначати і впроваджувати інші орієнтири, зважаючи на особливості її діяльності та потреби учасників освітнього процесу. Водночас важливим є розуміння, сприйняття та спільна реалізація таких орієнтирів учителями, учнями та їхніми батьками. Також у школі доцільно проводити самооцінювання та вимірювати якість освіти. Для цього школа може розробити свої критерії та індикатори або скористатися системою оцінювання, що застосовується під час інституційного аудиту⁴.

Концепцією «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачено створення якісної конкурентоспроможної система професійної освіти, яка буде задовольняти потреби ринку праці та особистості у професійній реалізації за трьома напрями реформування професійної освіти: децентралізація управління та фінансування, підвищення якості професійної освіти, та посилення зв'язку з ринком праці.

Чинна державна політика у сфері вищої освіти теж спрямована на розширення автономії закладів вищої освіти, впровадження прозорих та справедливих умов доступу до якісної вищої освіти та підвищення вступних вимог для абітурієнтів.

Стає очевидним, що забезпечення якості освіти на всіх рівнях є головним

⁴ Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти

пріоритетом вітчизняної освітньої політики, що неможливе без використання досвіду провідних країн світу з цього питання.

Зародження оцінювання якості освіти можна віднести до XV ст., коли в європейській культурі були зроблені перші спроби введення дискретної шкали оцінки якості знань та її задокументування. Разом з нею з'явилася й примітивна система моніторингу якості знань, заснована на кількісному визначенні середніх показників по групам, факультетам і навчальним закладам.

В єзуїтських школах існувала система заохочення учнів відмінними знаками, в якості яких виступали: жетони або стрічки. Імена учнів, які відзначилися найбільше, заносили до почесних книг, вибивали на мармурових дошках. Одночасно з цим з'явився елемент змагання між окремими навчальними групами і пошуки шляхів удосконалення системи отримання знань. Ведення статистики подібних відмітних знаків і був найпростішою формою відстеження зміни якості освіти в той час.

У XVI ст. одним з перших, став використовувати бальну систему оцінювання знань був італієць Клаудіо Аквавівва ді Арагона (Claudio Acquaviva d'Aragona), генерал ордена Єзуїтів. Основи освітньої системи в єзуїтських школах були узагальнені і описані в його праці «en: Ratio Studiorum»⁵

В Україні часів Російської імперії введення градації якості знань у вигляді відміток було здійснено за часів правління Петра I. У той час ця система носила суто інтуїтивний характер і не мала ніякої науково обґрунтованої прив'язки до якихось стандартам. Таким чином, до XIX ст. оцінювання якості знань практично не мало під собою наукового підґрунтя.

Ситуація змінилася в XIX ст. протягом якого відбувався пошук і оптимізація системи оцінювання і як наслідок поступово підводилася наукова основа для контролю зміни якості освіти. Робота відбувалася як на рівні держави, так і в межах окремих навчальних закладів, які далеко не завжди дотримувалися офіційних розпоряджень.

В середині XIX ст. набула розвитку тестова система оцінювання якості освіти і перші спроби її стандартизації та відстеження динаміки освітніх процесів. Піонерами в цій галузі були США, які запровадили цю форму оцінювання знань в 1840 р⁶.

Початок XX ст. ознаменувався продовженням досліджень в області оцінювання якості освіти. На міжнародних конференціях, що проходили в кінці 20-х – початку 30-х рр. XX ст. існуюча система оцінки знань піддавалася критиці. Постало питання про необхідність впровадження об'єктивних технологій оцінювання знань і вивчення динаміки якості освіти на їх основі.

До середини XX ст. інтенсивного розвитку набули тестові технології. Були створені найбільш відомі центри тестування в світі:

1947 р. – створена ETS (Educational Testing Service – Служба освітнього тестування) в США;

в 1958 р. починається створення CITO (Central Institute for Test

⁵ Ratio Studiorum Claudio Acquaviva

⁶ Massachusetts Historical Society Documents, 1845-46

Development – Центральний інститут розробки тестів) в Нідерландах.

Поява безпосередньо поняття «моніторинг» була пов'язана з утворенням інформаційного суспільства, розвитком сучасних методів збору, зберігання і аналізу великої кількості вихідного матеріалу, якого потребувала як освітня система, так і економіка в цілому.

ООН у Всесвітній декларації про освіту для всіх (1990) визнала якісну освіту передумовою рівності, а у Дакарських рамках дій (2000) проголосила її правом кожної людини. У країнах ЄС якісна освіта визнана політичним пріоритетом. Високоякісні знання, вміння і навички громадян Спільноти розглядаються як платформа для активного громадянства, зайнятості та соціальної злагоди. У Статті 149 Договору про ЄС (1992) зазначається, що Спільнота підтримуватиме розвиток освіти високої якості у державах-членах за поваги до національних інтересів і традицій⁷.

У ХХІ ст. якісна освіта стала стратегічним орієнтиром розвитку національних освітніх систем держав ЄС – підвищення якості освіти визнано одним з чотирьох завдань, сформульованих у Стратегічній рамці європейської співпраці в галузі освіти та професійної підготовки до 2020 р. (2009). У Висновках Ради ЄС щодо забезпечення якості задля підтримки освіти і професійної підготовки (2014) Брюссель закликає держави-члени до розвитку культури із забезпечення якості освіти і професійної підготовки в аспектах підвищення якості знань, умінь і компетентностей учнів, як і якості навчального процесу та удосконалення відповідних інструментів забезпечення якості.

Окрім стратегічних орієнтирів на рівні ЄС реалізуються практичні ініціативи, які консолідують національні зусилля держав-членів з розбудови систем забезпечення якості шкільної освіти. Це: установча міжнародна конференція національних та регіональних інспекторатів (Standing International Conference of National and Regional Inspectorates of Education – SICI), членами якої є 17 країн ЄС. Конференція покликана створити умови для обміну досвідом; міжнародні мережі із забезпечення якості шкільної освіти, зокрема мережа німецькомовних країн – Німеччина, Люксембург, Бельгія та Швейцарія; ініціатива «Qualeduc», яка передбачає обмін успішними практиками самооцінювання роботи шкіл між такими країнами, як Австрія, Франція, Румунія та Угорщина⁸.

Політичні ініціативи міжнародних організацій та урядів країн підкріплюються масштабними розвідками провідних зарубіжних учених, серед яких К.Е. Бібі, П. Блек, В. Гріні, Т. Келлаган, Дж. Ківз, Дж. Мадаус, Дж. Пеллегріно, Ф. Перрену, Дж.А. Тайджнман, Д. Уільям та інші, які

⁷ Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США : Монографія / Л.Л. Волинець, А.П. Джурило, Г.С. Єгоров, Н.М. Лавриченко, О.І. Локшина, Б.Ф. Мельниченко, О.С. Оржеховська, О.О. Першукова, Н.В. Шеверун, О.М. Шпарик. За заг. ред. Локшиної О.І. — К. : Інститут педагогіки НАПН України, 2014.

⁸ Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США : Монографія / Л.Л. Волинець, А.П. Джурило, Г.С. Єгоров, Н.М. Лавриченко, О.І. Локшина, Б.Ф. Мельниченко, О.С. Оржеховська, О.О. Першукова, Н.В. Шеверун, О.М. Шпарик. За заг. ред. Локшиної О.І. — К. : Інститут педагогіки НАПН України, 2014.

досліджують якість освіти та її забезпечення крізь призму стандартизації змісту освіти, моніторингу її якості, підзвітності на рівні держави та школи, інноваційних технологій оцінювання навчальних досягнень учнів.

В Україні проблемі якості освіти та її моніторингу присвячено праці Н. Бібик, І. Булах, Л. Гриневич, І. Іванюк, О. Локшиної, О. Ляшенка, Т. Лукіної, О. Савченко та ін. Аспект забезпечення якості вищої освіти є предметом досліджень С. Калішнікової, В. Ковтунця, В. Лугового, Т. Фінікова, С. Шарова та ін. Серед вітчизняних компаративістів питанню забезпечення якості освіти в країнах зарубіжжя присвячено праці І. Зварич, Д. Ільницького, О. Калініної, О. Локшиної, А. Неженцевої, О. Пермякової, Т. Олендр, Ж. Чернякової, О. Чорної, О. Шийки, І. Шимків та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та порівняльному аналізі інноваційних трендів, практик і технологій загальної середньої освіти у галузі забезпечення якості в європейському регіоні з окресленням перспектив застосування зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Об'єкт дослідження – якість шкільної освіти у європейському освітньому просторі.

Предмет дослідження – шляхи забезпечення якості шкільної освіти у європейському освітньому просторі.

Завдання дослідження:

1. Розкрити стратегічно концептуальні орієнтири забезпечення якості шкільної освіти у європейському освітньому просторі.

2. Охарактеризувати інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у галузі забезпечення якості в європейському регіоні.

3. Обґрунтувати закономірності інноваційного розвитку шкільної освіти в європейському регіоні та розробити рекомендації для України щодо перспективності зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Хронологічні межі: нижня хронологічна межа охоплює XV століття – час, коли в європейській культурі були зроблені перші спроби введення дискретної шкали оцінки якості знань і її документування. Верхня хронологічна межа охоплює XXI століття – час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни.

Методи дослідження: загально-наукові (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація) та конкретно-наукові (порівняльно-описовий, порівняльно-зіставний).

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2015–2017 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості

проблеми дослідження, визначались стратегічно концептуальні засади забезпечення якості шкільної освіти.

2) *порівняльний* (2022) – формувалася джерельна база, виявлено й охарактеризовано інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у сфері забезпечення якості;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2023) – формувалася джерельна база, узагальнювався європейський досвід щодо забезпечення якості шкільної освіти з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення полягає в тому, що вперше в порівняльно-педагогічному аспекті проведено системне порівняльне дослідження забезпечення якості шкільної освіти в європейському освітньому просторі з виокремленням інноваційних параметрів для України.

Встановлено, що країни ЄС використовують різні підходи до забезпечення якості шкільної освіти, проте можуть бути виділені деякі спільні тенденції підходи та тенденції. Забезпечення якості шкільної освіти в ЄС базується на ряді загальних принципів та інструментів: національні стандарти, оцінювання та екзаменування, освітні інспекції, автономія та децентралізація, залучення громади та батьків, програми підтримки для учнів з особливими потребами та інклюзивна освіта, міжнародна співпраця та обмін досвідом. Багато країн ЄС визначають національні стандарти для шкільної освіти. Ці стандарти визначають очікувані досягнення учнів на різних етапах навчання. Важливою частиною систем забезпечення якості є впровадження різних форм оцінювання та стандартизованих екзаменів для вимірювання досягнень учнів. Це може включати зовнішнє оцінювання національних тестів. Багато країн в ЄС мають системи освітніх інспекцій, які відповідають за оцінку та нагляд за якістю освіти в школах. Ці інспекції можуть надавати рекомендації та сприяти впровадженню вдосконалень. Деякі країни в ЄС надають школам та місцевим органам більше автономії у виборі методів навчання та управління школами, що сприяє підвищенню відповідальності та інноваціям. Сприяння активній участі батьків, громад та різноманітних співтовариств у процесах управління та прийняття рішень є важливим компонентом забезпечення якості шкільної освіти. Забезпечення якості включає також розробку програм підтримки для учнів із особливими потребами та створення умов для інклюзивної освіти. Країни ЄС співпрацюють між собою та міжнародними організаціями для обміну кращими практиками та вдосконалення систем освіти.

Проаналізовано стратегічні документи, державні програми та ініціативи урядів країн-членів ЄС щодо забезпечення якості та рівного доступу до освіти. Уточнено тлумачення понять «якість освіти», «якість шкільного життя», «якість та рівність» європейській науковій літературі.

Зроблено висновок, що країни ЄС дотримуються 8 керівних принципів під час перегляду механізмів забезпечення якості шкільної освіти. На європейському рівні: використовувати можливості для взаємного навчання та консультування, щоб обміркувати та вдосконалити власні підходи до

забезпечення якості; проведення обговорень між країнами з метою просування досягнень ЕТ2020 щодо конкретних проблем і можливостей, пов'язаних із забезпеченням якості, особливо щодо створення, інтерпретації та використання даних на різних рівнях та пов'язаного з розбудовою потенціалу; контролювати роботу для оцінки її корисності у розробці політики та скерувати майбутню спільну роботу; узгодженості одних рекомендації щодо забезпечення якості з іншими щодо управління шкільною освітою. На національному рівні: нові підходи до забезпечення якості мають виходити з сильних сторін шкіл та систем шкільної освіти та розвиватися та контролюватися з цього моменту; розглядаючи нові підходи, корисно зробити деяке тактичне планування, зокрема, щоб бути готовим до реакції зацікавлених сторін і що (передбачити сильніший двосторонній діалог між зацікавленими сторонами, особливо щодо даних; заохочувати вчителів і керівників шкіл бути «агентами змін» та розглядати разом із стратегією формування культури довіри; до цього діалогу мають бути залучені школи за межами загальної системи та враховувати специфічні потреби альтернативних педагогічних підходів); необхідно посилити само оцінювання шкіл, включаючи розвиток потенціалу для керівників шкіл та вчителів; навчання в інших секторах, які регулярно займаються внутрішнім моніторингом, розробка інструментів, де це необхідно; роль шкільних інспекцій має полягати в тому, щоб сприяти покращенню, наприклад, шляхом подальших дій зі школами за виявленими потребами та шляхом поширення передового досвіду; - необхідно забезпечити узгодженість механізмів забезпечення якості з усіма зацікавленими сторонами; - країни мають дивитися на перспективу: не зупинятися на минулих потребах, а діяти в напрямку візії майбутнього.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті покращення якості шкільної освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; оглядове видання «Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти» (у співавторстві); методичні рекомендації «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві); індивідуальний заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 29 березня 2021 р., м. Київ;

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 15–16 квітня 2021 р., м. Тернопіль;

– IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», 16 квітня 2021 р., м. Умань;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін», 20–21 квітня 2021 р. м. Суми;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021», 23–24 квітня 2021 р., м. Чернігів;

– V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 27-28 травня 2021 р., м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– Міжнародній науково-теоретичній конференції «Музейна педагогіка в науковій освіті», 1-2 грудня 2022 р., м. Київ;

– ХС Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток науки в умовах воєнного стану», 20 травня 2022 р.м. Київ;

– Міжнародній науково-теоретичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу», 14-15 вересня 2022 р., м. Київ;

– VI Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу», 04 листопада 2022 р., м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій», 25 травня 2023 р., м. Київ;

– VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 5-6 жовтня 2023 р., м. Тернопіль;

– Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м. Київ;

– Міжнародної науково-практичної інтернет-конференція «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 7-8 листопада 2023 р., м. Київ.

I.3. Цифровізація загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах

О.М. Шпарик

Актуальність дослідження. Закономірною і обов'язковою умовою успішної та ефективної модернізації загальної середньої освіти є забезпечення випереджального розвитку, головною ознакою якої стає інноваційність. Інноваційність в освітній сфері є принципово важливою відповіддю на виклики сучасності, передбачає гнучкість системи освіти, її відкритість до нового (як у технологічному, так і в світоглядному аспектах), конкурентоспроможність.

Як переконує досвід розвинених країн, інноваційність у вітчизняному освітньому просторі неможлива без цифровізації – впровадження сучасних цифрових технологій. Соціально-економічні сфери сучасного життя, зокрема сфера освіти, що модернізуються завдяки цифровим технологіям, стають набагато ефективніші та створюють нову цінність та якість, які дуже часто приводять до повної трансформації старої системи. Цифрові технології здатні підтримувати стратегії «стрибокподібного» розвитку, тобто дозволяють уникнути проходження традиційних для поступового розвитку етапів з метою скорочення розриву, який існує між рівнем продуктивності та ефективності розвинених країн та країн, що розвиваються.

Застосування цифрових технологій в освіті – наразі одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, зробити його мобільним, диференційованим та індивідуальним, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань.

Торік, коли пандемія COVID-19 призвела до закриття величезної кількості шкіл по всьому світу, завдяки цифровим технологіям стала можливою трансформація освітнього процесу в режим дистанційного (віддаленого) навчання. Усвідомлюючи небезпечність поширення коронавірусної хвороби, більшість країн звернулися до інформаційно-комунікаційних технологій, вимагаючи від вчителів переходу до онлайн-уроків.

На необхідності цифровізації освітньої сфери акцентовано в низці нормативно-правових документів. Цифрова грамотність (або цифрова

компетентність) визнана ЄС однією з ключових для повноцінного життя та діяльності людини, тому в Законі України «Про освіту» (2017) зафіксовано, що формування інформаційно-комунікаційної компетентності є обов'язковим.

Аналіз нормативних документів, законодавчих актів та угод, що підписані між Україною та Європейським Союзом переконливо засвідчують, що основні цілі розвитку інформаційного суспільства у нашій країні поступово узгоджуються з векторами розвитку Європи. Одними з таких вкрай важливих документів є: ініціатива «Цифровий порядок денний для Європи» («Digital agenda for Europe»); європейська стратегія економічного розвитку «Європа 2020: стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання» («Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth»). Ці документи лягли в основу проекту «Цифровий порядок денний України 2020» («Digital Agenda for Ukraine 2020»), що був презентований визначає основні пріоритетні позиції розбудови інформаційного суспільства у нашій державі на засадах інтеграції у світові процеси цифровізації.

Враховуючи неминучість подальшої цифровізації як глобального та національного явища, реформування середньої освіти має відбуватись відповідно з урахуванням потреб розвитку цифрової економіки, цифрового громадянства, інноваційного та креативного мислення, наукових можливостей, нових потреб та викликів.

Українська середня школа потребує кардинальних трансформацій, адже в застарілих освітніх системах сучасні діти (digital native – цифрові громадяни) не хочуть навчатися, вони втрачають інтерес до предметів, бажання пізнавати та досліджувати, а відвідини шкільних занять перетворюються на нудну формальність. Збільшити рівень та якість знань, формувати сучасні навички та компетентності, готувати до професій майбутнього та одночасно зробити процес навчання цікавим та захопливим – ключові завдання реформи освіти конкурентоздатної країни та суспільства.

Різні аспекти впровадження цифровізації в освітній простір стали предметом дослідження зарубіжних (К. Бассет (C. Bassett), К. Гере (C. Gere), Г. Грибер (G. Creeber), М. Деузе (M. Deuze), Г. Крибер і Р. Мартін (G. Greeber & R. Martin), Л. Манович (L. Vanovich), Дж. Стоммел (J. Stommel), М. Хенд (M. Hand) і вітчизняних науковців (В. Биков, М. Жалдак, М. Лещенко, В. Лапінський, О. Овчарук, І. Регейло, О. Спірін, А. Яцишин та ін). Однак, незважаючи на проявлений науковою спільнотою інтерес, цілісне дослідження цифровізації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах відсутнє, а багатий педагогічний досвід європейських та північноамериканських країн щодо впровадження цифрових технологій в шкільну освіту все ще потребує більш детального вивчення. Про доцільність відповідного наукового пошуку свідчить такий вагомий чинник, як початок суттєвих інноваційних перетворень у галузі освіти в умовах інтеграції України до європейського та світового освітнього простору. Означене визначило вибір теми дослідження.

Концепція дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять

концептуальні положення методології порівняльної педагогіки, які передбачають вивчення особливостей функціонування та розвитку освітніх систем зарубіжних країн у контексті регіонального та світового освітнього простору, з'ясування наднаціональних впливів на розвиток національних та регіональних освітніх систем. Крім того, дослідження проведено під кутом філософських концепцій функціонування та розвитку освітніх систем в контексті глобалізації, в яких формулюються теоретичні основи перебудови освіти на засадах розв'язання суперечностей між глобальним та локальним, між зростаючою уніфікацією культурного життя націй та збереженням їх національної ідентичності.

Вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечуватиметься автентичними джерелами, які включатимуть такі категорії, як законодавчі та стратегічні документи країн та міжнародних організацій у галузі освіти; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні довідки, наукові статті тощо) та комплексом методів.

В основу дослідження покладено підхід до розгляду цифрових технологій в освіті як відображення сучасної парадигми розвитку суспільства, коли конкурентоспроможність та ефективність постають як життєво необхідні якості. Цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів. Цифровізація передбачає принципово новий формат освітнього середовища, в основі якого цифрові технології, що забезпечують зручні та доступні сервіси і платформи для підвищення конкурентоспроможності, більш ефективної взаємодії усіх учасників навчального процесу, підвищення його прозорості, підвищення ролі інтелектуальної власності, розвитку цифрових навичок. Однак цифровізація жодним чином не повинна сприйматися виключно як самоціль. Вона – лише інструмент, що створює переваги та надає до них простий доступ, це зміна парадигми того, як саме ми міркуємо, які інструменти обираємо для дій, яким стратегіям надаємо перевагу у спілкуванні один з одним та із зовнішнім середовищем. Використання цифрових технологій є механізмом для забезпечення ефективності та збільшенню продуктивності в освітньому процесі, а цифровізація освіти постає як ключовий фактор удосконалення системи освіти.

Об'єкт дослідження – розвиток загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах.

Предмет дослідження – цифровізація шкільної освіти в країнах європейського та північноамериканського регіонів.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретико-стратегічні орієнтири цифровізації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах.

2. Охарактеризувати інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у галузі цифровізації в європейському та північноамериканському регіонах.

3. Розробити рекомендації для України щодо перспективності зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Хронологічні межі охоплюють ХХІ ст., що пов'язано глобальною інформатизацією суспільства, зокрема з інтенсифікацією процесів цифровізації освіти.

Методи дослідження: загально-наукові (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація) та конкретно-наукові (порівняльно-описовий, порівняльно-зіставний).

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості проблеми дослідження, визначались стратегічно концептуальні засади цифровізації шкільної освіти.

2) *порівняльний* (2022) – формувалася джерельна база, виявлено й охарактеризовано інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у галузі цифровізації;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2023) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід щодо цифровізації шкільної освіти з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення полягає в тому, що вперше в порівняльно-педагогічному аспекті проведено системне порівняльне дослідження цифровізації шкільної освіти в європейському та північноамериканському освітніх просторах з виокремленням інноваційних параметрів для України.

Встановлено, що концептуальними засадами цифрової трансформації європейськими та американськими освітянами вважається системна зміна, яка враховує трансформацію організаційної культури, впровадження нових способів прийняття рішень на основі цифрових даних, підвищення цифрових компетенцій усіх працівників освітнього закладу, використання інструментів підтримки та розвитку дидактичних інновацій, проведення наукової діяльності чи налагодження відносин з учнями за допомогою нових каналів спілкування, тощо. Використання цифрових технологій є механізмом для забезпечення ефективності та збільшенню продуктивності в освітньому процесі, а цифрова трансформація освіти постає як ключовий фактор удосконалення системи освіти.

Уточнено значення термінів «оцифрування», «цифровізація» та «цифрова трансформація» в американській та європейській науковій літературі. Зазначено, що вони мають різне змістове наповнення. «Оцифрування» (digitization) – це створення цифрового зображення фізичних об'єктів або атрибутів. «Цифровізація» (digitalization) обмежуються

впровадженням цифрових технологій без педагогічних та організаційних змін. «Цифрова трансформація» (digital transformation) – це своєрідна еволюція сфери діяльності (зокрема, освіти), яка забезпечується цифровими технологіями.

Обґрунтовано, що в основу сучасної концепції цифрової трансформації освіти покладено підхід до розгляду цифрових технологій як відображення сучасної парадигми розвитку суспільства, коли конкурентоспроможність та ефективність постають як життєво необхідні якості.

Охарактеризовано державні програми та ініціативи, які уряд США та ЄС впроваджують на національному рівні для досягнення цілей в цифровій трансформації освіти.

Констатовано, що пріоритетними напрямками освітньої політики в галузі цифровізації є сприяння розвитку високоефективної цифрової екосистеми освіти та підвищення цифрових навичок та компетентностей.

Зроблено висновок, що для успішної цифрової трансформації освіти необхідно, щоб цифрова компетентність стала основною для всіх вчителів і була включена до всіх сфер професійного розвитку вчителів; сучасні учні для підтримки конкурентоспроможності у майбутньому володіли не лише базовими але й найновішими передовими цифровими навичками, також необхідно навчитися ключовим навичкам, пов'язаними із посиленням цифрової грамотності, зокрема виявлення та боротьба з дезінформацією; впровадження надійної та гнучкої інфраструктури, яка здатна підтримувати нові види взаємодії та забезпечувати повсюдний доступ до інтернету; забезпечення належними ресурсами та інвестиціями; вивчення найкращого досвіду як зарубіжного, так і вітчизняного; підтримка організаційних змін та культури, яка цінує та винагороджує інновації та експерименти тощо. Все вищезазначене прискорить розвиток цифрового освітнього середовища, цифрових компетентностей педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти, підвищить ефективність використання цифрових технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті підвищення якості шкільної освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-

методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; методичні рекомендації «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві), оглядове видання «Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти» (у співавторстві), заключний індивідуальний звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 29 березня 2021 р., м. Київ;

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 15–16 квітня 2021 р., м. Тернопіль;

– IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», 16 квітня 2021 р., м. Умань;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін», 20–21 квітня 2021 р. м. Суми;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021», 23–24 квітня 2021 р., м. Чернігів;

– V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 27-28 травня 2021 р., м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі», 20-21 квітня 2022 р., м. Київ;

– III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації!», 18-23 серпня 2022 р., м. Київ;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі», 20-21 квітня 2022 р., м. Київ;

– VI Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу», 04 листопада 2022 р., м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки

НАПН України за 2022 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі», 20-21 квітня 2023 р., м. Київ;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій», 25 травня 2023 р., м. Київ;

– VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 5-6 жовтня 2023 р., м. Тернопіль;

– Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м. Київ.

I.4. Технологізація освіти і навчання в північноамериканському освітньому просторі

С. М. Кравченко

Актуальність дослідження. Сучасний соціум характеризується масштабністю глобалізації, збільшенням інформації, ускладненням суспільних проблем, непередбачуваністю й неоднозначністю розвитку всіх сфер життя, переосмисленням стереотипів і зміною акцентів. У таких умовах роль освіти поступово трансформується в інструментарій для набуття інноваційних навичок, зокрема креативності, самомотивації та саморозвитку на основі соціалізації, підвищення цифрової компетентності тощо. У цьому контексті ми розглядаємо технологізацію освіти і навчання як імператив розвитку освітньої сфери та як інноваційний інструмент затребуваних і позитивних змін, кардинального поліпшення якості освіти, формування освітнього е-середовища.

Актуальність проблеми створення інноваційного середовища з урахуванням технологізації освіти і навчання засвідчують міжнародні стратегічні документи: Програма ООН «Трансформація нашого світу: порядок денний стійкого розвитку 2030» (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable, 2018), Інчхонська декларація «Концепція розвитку освіти до 2020 року» (Education 2030: Incheon Declaration, 2015), План дій щодо цифрової освіти на 2021-2027 роки (Digital Education Action Plan (2021-2027)), аналітичний огляд Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) «Інноваційна освіта та освіта для інновацій: значущість цифрових технологій і навичок» (Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills, 2016), план трансформації американської освіти з використанням інноваційних технологій, розроблений Офісом освітніх технологій Міністерства освіти США «Трансформація навчання в американській освіті на основі технологій. Національний освітній

технологічний план 2010» (Transforming American Education Learning Powered by Technology. National Education Technology Plan 2010), «Цифрове десятиліття Європи: цифрові цілі до 2030 року» («Europe's Digital Decade: digital targets for 2030»).

У контексті наукового пошуку вагомими є праці зарубіжних учених, зокрема дослідження з питань шкільної реформи (Л. Кубан), онлайн-навчання (С. Аарон, М. Коул, Л. Суорц, Д. Шеллі), розроблення новітніх освітніх технологій (Е. Барбера, Б. Грос, П. Кіршнер), стратегій розвитку освіти у ХХІ ст. (А. Камінс), упровадження освітніх інновацій (Д. Крайтон, А. Левассер, Т. Хайк, Л. Цзян) та ін.

Важливими для аналізу окресленого нами питання є результати наукових розвідок українських науковців, котрі проводять порівняльні дослідження в розрізі проблем глобалізації, інтеграції та модернізації освіти, формування освітньої політики й змісту середньої освіти в англomовних країнах (Н. Авшенюк, А. Лігоцький, І. Литовченко, О. Матвієнко, А. Сбруєва, С. Сисоєва, І. Шемприх), тенденцій розвитку середньої освіти у США і провідних країн Європи крізь призму реформ та інновацій (О. Локшина, О. Глушко, А. Джурило, С. Кравченко, О. Максименко, Н. Нікольська, М. Тименко, О. Шпарик).

Чітким орієнтиром щодо теоретичних засад освітніх реформ у США є докторські й кандидатські дисертаційні дослідження з реформування загальної середньої освіти та розвитку педагогічної думки в цій країні на початку ХХІ ст. (О. Літвінова, К. Шихненко, М. Шутова), медіаосвіти, освіти дорослих у США (Г. Головченко, Н. Приходькіна, О. Теренко).

У ході дослідження було враховано, що трансформація української освітньої системи в ефективну модель відповідно до міжнародних суспільних запитів нині перебуває на основному етапі, тому аналіз і узагальнення теоретико-стратегічних орієнтирів технологізації освіти і навчання у США з виокремленням інноваційних параметрів для України є цілком на часі і становить для нас не лише теоретичний інтерес, а й практичну значущість.

Концепція дослідження. Основна концепція дослідження полягала у вивченні ключових засад та орієнтирів технологізації в північноамериканському освітньому просторі, таких як: гейміфікація, імерсивна освіта, Edtech-технології, віртуальні школи та віртуальні платформи для навчання в компаративній проекції на Україну.

Технологізацію освіти та навчання трактуємо не лише як інструмент для оновлення освітнього простору, а й як середовище існування, що відкриває нові можливості, а саме: навчання в зручний час, безперервна освіта, персоналізація навчання тощо. Заклади освіти, які впроваджують у свою діяльність інноваційні розробки, активно використовують досягнення науки, є рушійною силою для просування інноваційного розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти. Саме технологізація навчання є суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів в освітній сфері. Завдяки технологізації освіти розвивається мотивація здобувачів освіти до навчання,

відстежується зв'язок навчального матеріалу з життям. Технологізація вже змінила традиційну систему освіти в напрямі формування її нової якості, що характеризується збільшенням кількості віртуальних освітніх платформ, на базі яких відбувається дистанційне навчання, вона стала своєрідним каталізатором для формування освітнього е-середовища як у країнах північноамериканського регіону, так і в Україні.

Отже, одним із інноваційних освітніх трендів 20-х рр. XXI ст. можна вважати технологізацію шкільної освіти як важливий прогресивний інструмент переформатування традиційного освітнього простору в освітнє е-середовище.

Об'єкт дослідження – розвиток загальної середньої освіти в північноамериканському регіоні.

Предмет дослідження – технологізація освіти і навчання в країнах північноамериканського регіону.

Завдання дослідження:

– розкрити теоретико-стратегічні орієнтири технологізації шкільної освіти в північноамериканському освітньому просторі;

– охарактеризувати інноваційні освітні технології в компаративній перспективі: Україна – країни північноамериканського регіону;

– обґрунтувати закономірності інноваційного розвитку освітніх технологій у північноамериканському регіоні, розробити рекомендації для України щодо перспективності зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Хронологічні межі охоплюють 20-і рр. XXI ст., які позначені інтенсифікацією процесів технологізації освіти і навчання, стрімкою діджиталізацією суспільства та розвитком е-середовища.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація) та конкретно-наукові (порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний), поєднання яких сприяло комплексному баченню аналізованих нами аспектів. Інформативний та описовий методи разом із систематизацією забезпечили пошук і синтез фактичного наукового матеріалу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *аналітичний* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, аналізувався рівень розробленості проблеми дослідження, визначались теоретико-стратегічні орієнтири технологізації шкільної освіти в країнах північноамериканського регіону;

2) *інтерпретаційний* (2022) – формувалася джерельна база, виявлено й охарактеризовано ключові інноваційні орієнтири технологізації освіти в північноамериканському освітньому просторі, таких як: гейміфікація, імерсивна освіта, Edtech-технології, віртуальні школи та віртуальні платформи для навчання в компаративній проекції на Україну;

3) *узагальнювально-прогностичний* (2023) – формувалася джерельна

база, узагальнювався зарубіжний досвід щодо закономірності інноваційного розвитку освітніх технологій у північноамериканському регіоні, запропоновано рекомендації, що можуть становити перспективу для української системи освіти в контексті її реформування та імплементації найкращого зарубіжного освітнього досвіду в умовах дистанційного навчання.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше в порівняльно-педагогічному аспекті: проведено системне дослідження теоретико-стратегічних орієнтирів технологізації шкільної освіти і навчання в північноамериканському освітньому просторі, визначено сутність та вектор розвитку сучасної шкільної освіти у форматі тенденцій з виокремленням таких інноваційних трендів для України як гейміфікація, імерсивна освіта, Edtech технології, віртуальні школи, віртуальні платформи для навчання.

Відповідно до цього проаналізовано семантику понять: «освітня інновація», «технологізація освіти», «віртуальна реальність», «імерсивні технології», «EdTech технології», «цифровізація», «цифровий розрив».

Відзначено, що наукове осмислення феномену імерсивних технологій (англ. immersive – занурювати) обґрунтовано Дж. Кампбеллом в Енциклопедії інформаційних наук та технологій (2014 р.) як імерсивні віртуальні середовища або цифрові середовища, де користувачі відчують комп'ютерно згенеровані імпульси за допомогою тактильних, візуальних та слухових технічних засобів. Тобто, це технології повного чи часткового занурення у віртуальний світ, або різні види поєднання реальної і віртуальної реальності, при якій голограми пов'язані з елементами реального світу.

Розкрито досвід упровадження імерсивних технологій на прикладі Стенфордської лабораторії віртуальної взаємодії людей (Stanford's Virtual Human Interaction Lab, VHIL), де започатковано низку проєктів із застосуванням імерсивних технологій: «Екологічна освіта» (Environmental Education), «Медична віртуальна реальність» (Medical Virtual Reality), «Телеприсутність» (Telepresence), «Дизайнерське мислення» (Design Thinking), «Віртуальне стає реальністю – занурення та присутність» (Virtual Becomes Reality – Immersion and Presence), «Психологія доповненої реальності» (Psychology of Augmented Reality), «Інтеграція віртуальної реальності в класи та навчальні програми» (Integrating VR into Classrooms and Curricula), «Емпатія та сприйняття перспективи».

Проаналізовано звіт про дослідження доповненої та віртуальної реальності «2019 Augmented and Virtual Reality Survey Report», підготовлений компаніями Perkins Coie та XR Association. У документі окреслено стратегічні перспективи впровадження імерсивних технологій на всіх рівнях освіти та йдеться про рівень готовності суспільства до технологічного прогресу в освітньому секторі, який на разі є найбільшим інвестором у розвитку індустрії VR та AR (2019 Augmented and Virtual Reality Survey Report, 2019).

Досліджено, що у США існує декілька платформ для VR-навчання із застосуванням імерсивних технологій, наприклад, ENGAGE. Це професійна

платформа так званого метавсесвіту, де можна самостійно створити власний унікальний віртуальний світ для навчання, показу та перегляду VR-демонстрацій, лекцій, проведення науково-практичних заходів на віртуальній основі.

Уточнено поняття «EdTech» (від англ. education – освіта, і technology – технології) – це проекти у сфері освітніх технологій, призначені для покращення освіти та навчання.

Розглянуто Національну стратегію розвитку EdTech технологій у США («Developing a national EdTech strategy», 2022) з метою вивчення прогресивного міжнародного досвіду цифровізації освіти. Цей стратегічний документ призначений для стейкхолдерів освіти, котрі регулюють освітню політику та приймають відповідні рішення, включно з посадовими особами міністерств освіти, ключових освітніх агенцій тощо.

Підкреслено, що в країнах північноамериканського регіону все більшої популярності набуває міжнародний проєкт «EdTech Hub», створений у партнерстві Unicef, Ukaid, Bill & Melinda Gates foundation, The World Bank. Його мета – розширити технологічні можливості суспільства, надаючи підтримку для упровадження імерсивних технологій в освіті.

Обґрунтовано закономірності технологізації освіти і навчання як інноваційний аспект розвитку освітніх технологій у північноамериканському регіоні.

Зроблено висновок, що імерсивні технології виводять освітню діяльність на новий рівень. Вони є одним із індикаторів технологізації освіти і навчання в північноамериканському освітньому просторі та формують так званий «революційний прорив» в освітньому процесі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм, створенні навчально-методичних посібників із порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті підвищення якості шкільної освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, у тому числі закордонних (Stockholm, Sweden); рукопис розділу «Технологізація освіти і навчання у США: стратегічний вимір» до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; рукопис розділу «Модуль 5. Інновації загальної середньої освіти в галузі технологізації в північноамериканському освітньому просторі» до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському

регіонах»; матеріали розділів: 1.1. Освітні втрати: термінологічний дискурс із використанням зарубіжного досвіду. 1.4. Стратегії на запобігання та мінімізацію наслідків навчальних втрат) до методичних рекомендацій «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві); заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

Зарубіжних науково-практичних заходах:

– «Research Methods Course» European Academy of Sciences & Research, EASR (01 november 2021, Hamburg, Germany);

– The 14th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (July 13–15, 2022, BoScience Publisher, Chicago, USA);

– The 4th International scientific and practical conference «Innovations and prospects in modern science» (10-12 April, Stockholm, Sweden, 2023);

Міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах:

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи» (29 березня 2021 р., м. Київ);

– V Міжнародній науково-практичній конференції «Порівняльна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації» (27–28 травня 2021 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);

– Міжнародній науково-практичній інтернет конференції «Проблеми сучасного підручника» (20-21 травня 2021 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (20-21 квітня 2021 р., Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми);

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» (15-16 квітня 2021 р., Запорізький національний університет, м. Запоріжжя);

– Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021» (22-23 квітня 2021 р., Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів);

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік (15 грудня 2021 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);

- V Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти» (30-31 травня 2022 р., м. Львів);
- VI Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу» (4 листопада 2022 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);
- Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік (15 грудня 2022 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);
- VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій» (25 травня 2023 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ);
- Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення» (26–27 жовтня 2023 р., Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ).

I.5. Трансформація змісту на компетентнісних засадах у загальній середній освіті в європейському регіоні.

О.З. Глушко

Актуальність дослідження: В сучасному світі цифрові технології мають відчутний вплив на розвиток економіки, суспільства та на взаємовідносини між людьми. Вони також стимулюють запровадження інновацій у різних сферах життя. Інноваційний потенціал технологій обумовлений рівнем володіння цифровими навичками серед населення. Зазначимо, що існує дуже сильна кореляція між освітою і навичками, і використанням цифрових технологій у різних сферах життя. Роль освіти у оволодінні навичками, що сприяють інноваціям є критично важливою.

Трансформаційні та модернізаційні процеси, що відбуваються сьогодні у суспільстві, безперечно впливають і на освітню сферу, вимагаючи від неї застосування інноваційних підходів і технологій, відкритості та активної взаємодії із громадськістю, націленості на результат та на розвиток конкурентоспроможності, з орієнтацією на сучасний ринок праці.

Компетентнісний підхід є провідною освітньою інновацією останнього десятиріччя, що активно впроваджується в освітній процес розвинених країн Європи та світу. Сьогодні в багатьох європейських країнах зміст освіти спрямований на розвиток ключових і наскрізних компетентностей в учнів. Впровадження ключових компетентностей в освітній процес та здійснення відповідного моніторингу якості освіти в європейських країнах відбувається

послідовно, системно, водночас з урахуванням національних процесів реформування в кожній країні.

Шкільні системи у всьому світі стикаються з проблемою не відставати за тими соціальними, технологічними, інноваційними змінами, що відбуваються в сучасному світі. Наприклад, які сфери знань, що виникають зараз необхідно включати у навчальні програми загальноосвітньої школи, для того щоб у майбутньому випускники шкіл мали відповідні знання і компетентності та були відповідно підготовленими до вимог майбутнього ринку праці. Із активним розвитком цифрових технологій, що трансформують традиційні засоби масової інформації, вимагають від шкільної освіти розвивати медіаграмотність учнів. У протипагу до «фейкових новин» розвивати в учнів критичне мислення й вміння працювати з електронними ресурсами, вмінню аналізувати та оцінювати подану в них інформацію.

В межах Європейського Союзу ключові компетентності визначаються як сума знань, умінь, навичок (базових та нових базових навичок), ставлення та цінностей необхідних для життя в сучасному суспільстві. Компетентність — це здатність, яка базується на знаннях, досвіді, цінностях, отриманих завдяки навчанню. Компетентність є кінцевим результатом навчання, мета якого полягає у формуванні й розвитку особистості учня. Перед сучасною школою стоїть завдання навчити учнів правильному і належному використанні інноваційних технологій. Оволодіння учнями цими навичками, з постійним їх вдосконаленням, дозволить більш ефективно досягати найкращих результатів у навчальному процесі. Крім того, важливим завданням школи є також підготовка учнів до життя в інформаційному суспільстві.

У сучасному світі молодим людям потрібен широкий спектр компетентностей, щоб стати успішними у професії, особистісно реалізованими, активними громадянами. З утвердженням компетентнісної ідеї в освіті Європейського Союзу, настає період її подальшого розвитку, самовдосконалення та ефективної імплементації для покращення якості освіти.

Питання формування ключових компетентностей втілено у законодавчих та концептуальних документах України: Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Концепція Нової Української Школи (2016 р.). Зокрема в Законі України «Про освіту» (Стаття 12. Повна загальна середня освіта) визначені ключові компетентності, що необхідні кожному в сучасному світі, а саме:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;

- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

В умовах трансформації вітчизняної освіти, зокрема оновлення змісту базової середньої освіти та переходу від знаннєвої до компетентнісної парадигми, надзвичайно актуальним є осмислення теорії та освітніх практик, що застосовуються у зарубіжжі з досліджуваної проблеми. У Концепції Нової української школи та Законі про освіту (2017), Про загальну середню освіту (2020), Державному стандарті початкової освіти (2018), Державному стандарті базової середньої освіти (2020), Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року (2021) акцентується увага на реформуванні вітчизняної освіти на компетентнісних засадах, потребі володіння громадянами ключовими та наскрізними компетентностями і навичками, що відповідає тенденціям в сфері освітньої політики Європейського Союзу.

Серед стратегічних освітніх документів, які лягли в основу нашої розвитку з досліджуваної проблеми, можемо відмітити наступні: Рекомендація Європейського парламенту та Ради від 18 грудня 2006 року щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя (Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC)); Оновлений перелік і назв ключових компетентностей, визначених Європейським Союзом – Рекомендація Європейської Ради по ключовим компетентностям для навчання впродовж життя (Council recommendation on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01)). Зокрема, в оновленій Рамці було дано визначення поняття «ключові компетентності», як такі компетентності, які потрібні всім індивідуумам для особистісної реалізації та розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції, сталого способу життя, успішного життя в мирних суспільствах, управління здоровим способом життя та активного громадянства. Компетентності охоплюють знання, навички та ставлення у певному контексті. Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими.

Інноваційна освіта та освіта для інновацій: сила цифрових технологій та навичок (Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills, OECD 2016), Навички для цифрового світу (Skills for a

Digital World, OECD 2016), Стратегія навичок ОЕСР 2019 (OECD Skills Strategy 2019), Майбутнє освіти та навичок ОЕСР 2030 (OECD Future of Education and Skills 2030) тощо.

Аналіз європейських нормативних документів, законодавчих актів засвідчують, що основні цілі розвитку освіти на компетентнісних засадах у нашій країні поступово узгоджуються з векторами розвитку Європи.

Різні аспекти впровадження компетентнісного підходу в освітній простір стали предметом дослідження зарубіжних дослідників (Дж. Барбусас, М. Баррет, К. Боргетті, А. Сала, М. Стівенсон, Г. Феллон, Н. Фрізен, А. Шлейхер та ін.). Загальні теоретичні положення щодо реалізації компетентнісного підходу в освіті розглядаються в працях сучасних вітчизняних науковців (В. Г. Кременя, В. І. Лугового, О. І. Ляшенко, О. І. Пометун, О. М. Топузова), трансформація змісту освіти на компетентнісні засади в країнах Європейського Союзу (О. І. Локшина), компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах (Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко), розвиток цифрової освіти, вдосконалення ІК-компетентності вчителів у вітчизняному та європейському освітньому просторі (В. Ю. Биков, О. Е. Кравчини, О. В. Овчарук, Н. В. Сороко), формування предметних компетентностей в учнів початкової школи (Н. М. Бібік, О. В. Онопрієнко).

Однак, незважаючи на досить вагомий доробок праць щодо теоретичних та практичних аспектів запровадження компетентнісного підходу в освіту, цілісне дослідження трансформації змісту на компетентнісних засадах у загальній середній освіті в європейському регіоні, з урахуванням сучасних та майбутніх викликів потребує більш детального вивчення.

Концепція дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять концептуальні положення методології порівняльної педагогіки, які передбачають вивчення особливостей функціонування та розвитку освітніх систем зарубіжних країн у контексті регіонального та світового освітнього простору, з'ясування наднаціональних впливів на розвиток національних та регіональних освітніх систем. Крім того, дослідження буде проведено під кутом філософських концепцій функціонування та розвитку освітніх систем в контексті глобалізації, в яких формулюються теоретичні основи перебудови освіти на засадах розв'язання суперечностей між глобальним та локальним, між зростаючою уніфікацією культурного життя націй та збереженням їх національної ідентичності.

Вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечуватиметься автентичними джерелами, які включатимуть такі категорії, як законодавчі та стратегічні документи країн та міжнародних організацій у галузі освіти; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні довідки, наукові статті тощо) та комплексом методів.

Стратегія забезпечення ключових компетентностей, навичок включає нові знання щодо освітньої політики європейських країн в напрямку

трансформації змісту на компетентнісних засадах, зокрема: розвиток відповідних навичок протягом усього життя, ефективне використання людиною ключових і трансверсальних компетентностей і навичок у роботі та суспільстві, сприяння особистої її реалізації та активному громадянству.

Шкільна освіта є важливою складовою освіти, спрямованої на те, щоб зробити Європейський освітній простір реальністю. Рамка ключових компетентностей передбачає необхідність запровадження компетентнісного підходу в освітню сферу. Зокрема, послідовне й системне впровадження в європейські школи, визначених рамкою восьми ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Головний інструмент впровадження через навчальні плани країн.

Об'єкт дослідження – загальна середня освіта в європейському регіоні.

Предмет дослідження – трансформація освіти на компетентнісні засади в шкільній освіті в країнах європейського регіону.

Завдання дослідження:

1. Розкрити стратегічні орієнтири трансформації змісту загальної середньої освіти на компетентнісні засади в європейському освітньому просторі.

2. Охарактеризувати інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти на компетентнісних засадах у європейському регіоні.

3. Розробити рекомендації для України щодо перспективності зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Хронологічні межі охоплюють ХХІ ст., яке характеризується світовими процесами глобалізації та технологізації суспільства, запровадженню інноваційних практик і технологій в освітній процес, які роблять внесок у покращенні якості освіти, сприяють особистому зростанню учнів й роблять їх конкурентоспроможними й компетентнісно-орієнтованими у подальшому житті.

Методи дослідження: загально наукові (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація) та конкретно-наукові (порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний).

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний (аналітичний)* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості проблеми дослідження, визначались стратегічно концептуальні засади трансформації освіти на компетентнісні засади в шкільній освіті в країнах європейського регіону.

2) *порівняльний* (2022) – формувалася джерельна база, виявлено й охарактеризовано інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти на компетентнісних засадах у європейському регіоні;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2023) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід щодо модернізації освіти на

компетентнісні засади розвитку шкільної освіти з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті проведено системне дослідження трансформації змісту шкільної освіти на компетентнісні засади в європейському регіоні з виокремленням інноваційних параметрів для України.

Уточнено значення термінів «компетентності», «ключові компетентності», «трансверсальні компетентності» та «особистісна, соціальна та вміння вчитися компетентність» в європейській науковій літературі.

Встановлено, що в ЄС відбувається трансформація змісту освіти на компетентнісні засади. Концептуальною основою стали документи Європейського Союзу. У 2006 році ЄС затвердив, а в 2018 році оновив Європейську довідкову рамку ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Довідковою рамкою визначено вісім ключових компетентностей, що необхідні громадянам ЄС, а саме: грамотність, мовна компетентність, математична компетентність та компетентності в науці, техніці та інженерії, цифрова компетентність, особистісна, соціальна і навчальна компетентність, громадянська компетентність, підприємницька компетентність, а також компетентність культурної обізнаності і самовираження. Оновлений варіант Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання впродовж життя в редакції 2018 р., вказує на нові вимоги та потреби Європи. Важливим пріоритетом освітньої політики є посилення розвитку трансверсальних (наскрізних) навичок і ключових компетентностей на різних освітніх рівнях, у тому числі на рівні неформального та інформального навчання. Не менш значимим акцентом є те, що ключові компетентності необхідно розвивати постійно впродовж життя, починаючи з раннього дитинства.

Констатовано, що відбулась концептуальна трансформація європейської освіти, а саме: перехід від знанневої парадигми до компетентнісної. Ці зміни відобразилися, в тому числі й на навчальних програмах шкільної освіти країн європейського регіону.

Встановлено, що країни ЄС розробили різні стратегії для інтеграції ключових компетентностей. Це зокрема інтеграція ключових компетентностей у зміст навчальних програм шкіл. Такі навчальні програми, розробляються навколо набору ключових компетентностей, які можуть бути міжпредметними та / або предметно-залежними. Більшість європейських країн зробили значний прогрес у визначенні та інтеграції ключових компетентностей у національні навчальні плани, проте цей процес потребує подальшого розвитку й активного залучення всіх зацікавлених сторін.

Виявлено, що у контексті сучасних концептуальних досліджень, узагальнюючим дослідженням з цього напрямку стала Європейська рамка особистісної, соціальної та вміння вчитися ключової компетентності (LifeComp), яка має дев'ять компетентностей із трьома дескрипторами кожна. Акцентовано, що рамкова основа є концептуальною, а не нормативною.

Зроблено висновок, що LifeComp можна використовувати як основу для розробки навчальних програм і навчальних заходів, що сприяють особистому та соціальному розвитку та навчанню вчитися. Набуття та подальше удосконалення компетентностей є динамічним процесом, на який впливають особистісні та контекстуальні фактори.

Доведено, що особистісний та соціальний розвиток людини на всіх рівнях освіти є важливим аспектом подальшого удосконалення компетентнісної парадигми і підвищення якості освіти.

Розкрито, що трансверсальні компетентності (або навички) – це навички, які зазвичай розглядаються як навички, конкретно не пов'язані з певною роботою, завданням, академічною дисципліною чи галуззю знань, але такі, що їх можна використовувати в різноманітних ситуаціях і робочих умовах. Трансверсальні (наскрізні) компетентності, є визначальними для особистості універсальними компетентностями, є визначальними для розвитку особистості. Зазначено, що трансверсальні компетентності складаються з певних навичок, знань, цінностей і ставлень, які важливі для особистісного розвитку й навчання та для ефективного управління життям. Ці навички користуються все більшим попитом в учнів, щоб успішно адаптуватися до змін і вести змістовне та продуктивне життя. У термінології різних країн поняття «трансверсальні компетентності» визначається по-різному і включає набір різних якостей і характеристик.

Встановлено, що трансверсальні компетентності інтегровані в міжпредметний спосіб у багатьох країнах ЄС (наприклад, Бельгія, Італія, Іспанія, Фінляндія, Франція). За останні роки, європейські країни досягли значного прогресу у включенні трансверсальних компетентностей до національних навчальних програм та інших освітніх установчих документів. Однією із важливих проблем, із якою стикаються спеціалісти при запровадженні трансверсальних компетентностей в освіту – це як і в якій мірі трансверсальні компетентності повинні бути представлені в національних і шкільних навчальних програмах.

Зроблено висновок, що у сучасному світі молоді люди потребують широкого набору навичок та компетентностей, для того, щоб знайти роботу та стати активними громадянами. Це означає не тільки оволодіти основними навичками читання, письма, математики та природознавства, навичками підприємництва, багатомовністю, цифровими навичками, громадянськими та міжкультурними навичками. Отже, крім вище зазначених навичок і компетентностей, актуальними є також трансверсальні навички, такі як: адаптивність, презентаційні, комунікаційні навички, критичне мислення, інноваційне мислення, креативність, навички співпраці й роботи у команді, уміння вчитися та вміння організовувати власну роботу. Отже, щоб відповісти на виклики майбутнього, школа, крім ключових компетентностей, має зосередитися також на формуванні в учнів трансверсальних компетентностей, які допоможуть їм бути успішними у професійній, соціальній та особистісній сферах.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті підвищення якості шкільної освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; методичні рекомендації «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві), оглядове видання «Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти» (у співавторстві).

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», м. Тернопіль, 15–16 квітня 2021 р.;

– IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», м. Умань, 16 квітня 2021 р.;

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», м. Київ, 29 березня 2021 р.;

– V Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», м. Київ, 27–28 травня 2021 р., НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 21–22 вересня 2021 р., Інститут педагогіки НАПН України;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік, 29 грудня 2021 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– XI Міжнародному наук.-методол. Інтернет-семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та

інтеграційних процесів», 19 травня 2022 р., м. Хмельницький, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т;

– III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації!», 18–23 серпня 2022 р., м. Київ, Інститут обдарованої дитини НАПН України;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу», 14 вересня 2022 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України;

– V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 29–30 вересня 2022 р., м. Тернопіль, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти;

– VI Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу», 04 листопада 2022 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі», 20–21 квітня 2023 р., м. Київ;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій», 25 травня 2023 р., м. Київ;

– V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 5–6 жовтня 2023 р., м. Тернопіль;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26–27 жовтня 2023 р. м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України;

– III-й Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 7–8 листопада 2023 р. м. Київ Інститут педагогіки НАПН України.

II.6. Теоретико-стратегічні орієнтири навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах.

Н.В. Нікольська

Актуальність дослідження. Сьогодні європейські устремління українського суспільства обумовлюють необхідність реформування освіти у напрямі гуманізації навчання, різнобічного формування дитячої особистості, розвитку потенціалу національної освіти у напрямі входження в єдиний освітній простір. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначається на необхідності кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискоренні інтеграції України у міжнародний освітній простір, оновленні системи мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння державною мовою, можливості опановувати рідну та іноземні мови. Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі, підвищенні доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки. Стратегією та Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021, Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 років визначено шляхи реформування вітчизняної освітньої галузі з метою досягнення якісно нових стандартів викладання основних предметів, зокрема іноземною мовою. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2017) окреслено вектор реформ шкільної освіти в умовах європеїзації та глобалізації.

Навчання іноземних мов як засіб створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу в умовах глобалізаційних процесів нині ускладнюються проблемою збереження національної ідентичності та розвитку багатомовності громадян Європи.

Проблеми теорії та практики освіти з використанням іноземної мови як засобу навчання загальноосвітніх предметів у різних країнах Європи та у США зокрема розглядаються у працях таких зарубіжних авторів, як М. Байрам, Ж. Зарат, М. Флемінг, С. Мартинеллі, Дж. Каммінс та ін. Ці питання досліджуються також українськими компаративістами: І. Білецькою, Т. Боднарчук, О. Заболотною, О. Локшиною, О. Овчарук, О. Першуковою, М. Тадеєвою, І. Тараненко, Л. Товчигречкою та ін. Вони проаналізували

проблеми навчання і виховання у середній освіті в європейських країнах, реформування освіти, тенденції розвитку змісту освіти, мовну освітню політику.

Концепція дослідження. Проаналізовано стратегічні документи ЄС щодо навчання іноземних мов у загальній середній освіті “European Education Area” де передбачується, що до 2025 року на додаток до рідної мови, використання двох інших мов стане нормою в ЄС. Європейський Союз також сприяє використанню Загальноєвропейської довідкової системи Ради Європи для мов: вивчення, викладання, оцінювання «Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)”. Цей інструмент був розроблений для забезпечення прозорості, послідовної та всеохоплюючої основи для розробки мовних програм та керівних принципів навчальних програм, оформлення навчальних матеріалів та оцінки знань іноземної мови.

Констатовано, що використання навчання іноземним мовам як засобу створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу в умовах глобалізаційних процесів наразі ускладнюється проблемою збереження національної ідентичності та розвитку багатомовності громадян Європи. Тому все більшої популярності сьогодні набуває вивчення іноземних мов. Досвід європейських країн у цій галузі освіти досить багатий. Особливий інтерес ЄС та північно американському освітньому просторі – багатонаціональні та багатомовні країни, де накопичено чималий досвід вирішення проблем формування багатомовності й одночасного збереження національної ідентичності своїх громадян.

Зроблено висновок, що питання теорії та практики навчання іноземних мов у загальній середній освіті, зокрема в середній школі, на сьогодні залишаються недостатньо вивченими. Розробка і широке впровадження вивчення іноземних мов у загальній середній освіті й збереження мовного різноманіття України з метою формування багатомовності школярів є нагальною проблемою часу. Такий підхід надасть їм можливість бути конкурентоспроможними на європейському ринку праці та соціально адаптованими в сучасному суспільстві.

Об’єкт дослідження – навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторі.

Предмет дослідження – сутність і методи навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітніх просторах у форматі інновацій.

Завдання дослідження:

– розкрити стратегічно концептуальні засади навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітніх просторах.

– охарактеризувати інновації у навчанні іноземних мов у загальній

середній освіті в європейському та північноамериканському освітніх просторах.

– узагальнити досвід навчання іноземних мов у контексті інновацій у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітніх просторах.

Хронологічні межі охоплюють ХХІ ст., яке визначається інтенсифікацією процесів економічної та культурної глобалізації, стрімким розвитком ІКТ. Спричиняючи відкритість кордонів, активізацію міжкультурної взаємодії, як і посилення конкуренції між країнами глобалізація зумовлює багатомірні трансформації в освітніх системах провідних країн світу.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної науки про закономірності розвитку освіти, фактори, що впливають на її становлення.

Методи дослідження: загально наукові (аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, порівняння, систематизація) та конкретно-наукові (порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний).

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) теоретичний (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості проблеми дослідження, визначались стратегічно концептуальні засади навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах.

2) порівняльний (2022) – формувалася джерельна база, виявлено й охарактеризовано інновації у навчанні іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах;

3) підсумково-узагальнювальний (2023) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід щодо інновацій навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах з метою використання у шкільній освіті в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті: проведено системне дослідження стратегічних орієнтирів навчання іноземних мов у загальній середній освіті в європейському та північноамериканському освітньому просторах, визначено сутність, динаміку навчання іноземних мов у форматі тенденцій з виокремленням інноваційних параметрів для України;

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм,

створенні підручників з порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті підвищення якості шкільної освіти. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– Участь у III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 29 березня 2021 р., м. Київ;

– Участь у IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 15–16 квітня 2021 р., м. Тернопіль;

– Участь у IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», 16 квітня 2021 р., м. Умань;

– Участь у V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 27-28 травня 2021 р., м. Київ.

– Участь у II науково-практичній конференції з міжнародною участю «Професійно-комунікативна культура майбутнього лікаря: лінгвістичний, педагогічний та філософський аспекти», 3–4 червня 2021 р. м. Тернопіль;

– Участь у V Міжнародній науковій конференції УАДО «Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження», 24 червня 2021р., м. Київ.

– Участь у науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2021 році, 29 грудня 2021., м. Київ

– Участь у III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Обдаровані діти – скарб нації!», 18-23 серпня 2022 р., м. Київ

– Участь у Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально - методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу, 14 вересня 2022 р., м. Київ

– Участь у V Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 29-30 вересня 2022 р., м. Тернопіль

– Участь у VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу», 4 листопада 2022 р., м. Київ.

– Участь у науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, 15 грудня 2022., м. Київ

– Участь у VII Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій», 25 травня 2023 р., м. Київ.

– VI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», яка проводитиметься 05-06 жовтня 2023 року в Тернопільському обласному комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти.

– Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення» 26-27 жовтня 2023 р., м. Київ.

– Пройшла міжнародне стажування за програмою підвищення кваліфікації «Фандрейзинг та організація проєктної діяльності в закладах освіти: Європейський досвід» (дистанційно) Україна-Польща, з 22 квітня по 28 травня 2023 року. 180 год / 6 кредитів ЄКТС.

II.7. Управління шкільною освітою в європейському та північноамериканському освітньому просторах

О.О. Максименко

Актуальність дослідження. Глобальний цивілізаційний розвиток людства відбувається на позиціях та етиці гуманізму, найвищою цінністю якого є люди, а як шлях розуміння – критичне мислення і доказовість. Основною метою цієї філософії є сприяння людям (індивідуумам, групам) у вирішенні ключових надважливих життєвих питань у широкому розумінні.

Зважаючи на сучасний стан світової спільноти та виклики, з якими сикається населення планети, Об'єднані Нації приймають у 2015 році документ «Перетворення нашого світу: *Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року*». Основними цілями визначено людей, планету, процвітання, мир і партнерство. Пріоритетами сталого розвитку обрано три позиції, а саме: посилення суспільного, економічного вимірів та навколишнє середовище.

Управління стає ключовим в усіх обраних напрямках: 1) людина має реалізовувати свій потенціал та організовувати гідне і рівне за можливостями життя у безпечному середовищі; 2) планетарне середовище вимагає координування захисту та відповідальне використання ресурсів; 3) суспільний та технічний розвиток гармонізуються з природою для процвітання; 4) гарантування миру для сталого розвитку. Партнерство для сталого розвитку обрано за основу для посилення світової єдності у вирішенні усіх життєвих

питань, залученні усіх країн та зацікавлених людей.

Оскільки цілком є людиною і вирішення нагальних питань її існування, то саме людиною і суспільством обираються рушійною силою змін власного життя. Шляхом, що забезпечуватиме задіяність людства у реалізацію завдань, обрано формування громадянського суспільства, залучення зацікавлених сторін та створення місцевих організацій (**Commission for Social Development. The Roles of Civil Society in Localising the Sustainable Development Goals**, 2016), як активних втілювачів конче необхідних на сучасному етапі надважливих змін. Роль і відповідальність громадянського суспільства поширюються в усі сфери життя, охоплюючи освіту, як ключову галузь підготовки членів цього суспільства змін на майбутнє. Саме тому управління шкільною освітою в умовах громадянського суспільства набуває критичної вагомості як етапу підготовки до активного входження у доросле життя та управління усіма життєво-важливими процесами.

Україна розпочала і продовжує трансформацію суспільства від пострадянського до демократичного. Законодавчо Україна долучилася до процесу сталого розвитку (Наказ президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», 2019 р.). В освітній галузі започатковано реформу (Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016 р.) та впроваджено низку законів (Закон України «Про освіту», 2017 р.; Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020 р.), які сприяють запровадженню змін у її функціонування та управління.

Питання підготовки підростаючого покоління до усвідомлення, розуміння, активного перетворення умов, життя і дій відбувається через освіту, навчальні заклади відповідного рівня; одним з найперших у житті людини є школа.

Питання управління шкільною освітою набуло нового змісту і тлумачення завдяки позиції громадського самоврядування не тільки на інституційному рівні через адміністративну реформу, але і на рівні закладу через децентралізацію та самоврядування громадянського суспільства.

Широке коло теоретичних і практичних питань отримали ґрунтовну розробку у працях українських вчених (Л. Калініна, О. Топузов, Л. Грицяк, Р. Вдовиченко, В. Мелешко, І. Осадчого, Л. Паращенко, Н. Волкова, Л. Юрчук, Л. Паращенко, Н. Лісова).

Позиціонуючись як нагальна, проблема управління шкільною освітою зарубіжжя, яка змінюється і є на часі на національному рівні, досліджується вітчизняними вченими-компаративістами, серед яких О. Локшина, О. Матвієнко, А. Сбруєва, М. Бойченко, О. Ярова, Л. Гриневич, А. Джурило, О. Глушко, О. Шпарик та інші.

Країни європейського та північноамериканського просторів, пройшовши значний шлях демократизації суспільства, починаючи з 80-х років ХХ століття, досягли значного рівня розвитку громадянського суспільства. Останнє стає активним втіленням змін на місцях, продовжує оновлення освітнього поля,

одним з інструментів розвиваючи саме управління як основну силу змін та створюючи нове середовище підготовки молоді до забезпечення власного життя і відповідального ставлення в умовах нелегкої ситуації сьогодення.

Теоретичні засади децентралізації освіти висвітлювали у своїх працях вчені та дослідники зарубіжжя (К. Лугаз та А. Де Граве, В. Дж. Доннеллі, Е. Оскардугтір та А. Воткінс (A. Watkins), Дж. Літвак, Дж. Бонал, Д. Гемегей та Ж. Зажда та інші). Актуальними залишаються аналітичні порівняння діючих типів управління в освіті країн світу в умовах глобалізаційних процесів, які втілили М. Віндзіо, Р. Сакмен, К. Мартенс.

Результати практичних досягнень децентралізації в освіті фіксуються у документальних дослідженнях ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Світового Банку, Колумбійського університету (Центр міжнародної інформаційної мережі з землезнавства / The Center for International Earth Science Information Network).

Зважаючи на нагальність проблеми для подальшого стратегічного розвитку України, її громадянського суспільства та реалізації її стратегічних цілей в освітній галузі, а також відсутність цілісного дослідження сучасного стану проблеми у зарубіжжі, управління шкільною освітою у європейському та північноамериканському освітньому просторах є на часі. Це обумовило вибір напрямку та формулювання теми дослідження.

Концепція дослідження. У теоретичну основу дослідження покладено методологічні положення сучасної педагогічної науки та порівняльної педагогіки, що окреслюють дослідження явища у широкому контексті політичних, економічних, соціальних, культурних процесів, взаємозв'язку регіональних і національних тенденцій, наднаціональних впливів глобалізаційного простору. Концептуальні філософські позиції гуманізму, людиноцентризму, які визначають ключові принципи функціонування сучасних світових суспільств в умовах загальноцивілізаційних змін, обрані вихідними засадами дослідження.

Наукова вірогідність отриманих результатів, висновків і пропонувані рекомендації дослідження підтверджуватиметься використаними першоджерелами, серед яких стратегічні та законодавчі документи у галузі освіти міжнародних організацій та країн досліджуваних регіонів; монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених, наукові статті тощо, а також та комплексом відібраних методів.

Основу дослідження складає підхід, який передбачає розгляд управління шкільною освітою з позицій нової парадигми освіти в умовах новітньої моделі функціонування демократичного громадянського суспільства. Головного значення у цьому розумінні набуває переміщення важелів від суто урядового управління до функцій керування в рамках діючого законодавства та з урахуванням світових освітніх орієнтирів. В умовах розширення функціонування громадянського суспільства з процесами демократизації та децентралізації, регулювання на місцевому рівні набуває повноти влади у прийнятті рішень. У ланці шкільної освіти управління розподіляється за

рівнями повноважень від головних освітніх управлінських органів до навчальних закладів безпосередньо з їх адаптацією відповідно до особливостей спільноти. Це дозволяє залучати школо-зацікавлених осіб, організувати функціонування закладу з урахуванням особливостей і запитів спільноти, реалізовувати освітні цілі у широкому розумінні – від навчання у школі до навчання у житті, створювати реальне середовище набуття необхідних компетентностей та сприяти трансформаціям усієї спільноти.

Об'єкт дослідження: загальна середня освіта країн європейського та північноамериканського освітнього просторів.

Предмет дослідження: управління шкільною освітою у європейському та північноамериканському освітньому просторах.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретико-стратегічні орієнтири управління шкільною освітою в європейському та північноамериканському освітньому просторах;
2. Охарактеризувати інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у галузі управління шкільною освітою у європейському та північноамериканському освітньому просторах;
3. Обґрунтувати закономірності управління шкільною освітою у європейському та північноамериканському освітньому просторах, розробити рекомендації для України щодо перспективності зарубіжного досвіду в умовах модернізації національної освіти.

Хронологічні межі охоплюють ХХІ століття – період переходу до активного демократичного громадянського суспільства, у якому людина повинна бути відповідальною і здатною вирішити ключові питання для забезпечення життя у складних умовах, творити середовище сталого розвитку за постійних змін, розпочавши участь у житті спільноти зі шкільної освіти.

Методологічною основою дослідження є загальні принципи пізнання, загальнонаукові принципи дослідження, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості та діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної науки про закономірності розвитку освіти, а також фактори, що впливають на процеси трансформації.

Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, інформаційний метод, метод компаративного аналізу, метод системного аналізу, метод екстраполяції.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2021–2023 рр. та передбачало три етапи:

1) *аналітико-інтерпретаційний* (2021) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, проводився аналіз стану розробленості проблеми дослідження, визначались стратегічно концептуальні засади управління шкільною освітою;

2) *порівняльний* (2022) – формувалася джерельна база, аналізувалися та характеризувалися новації загальної середньої освіти у галузі управління шкільною освітою;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2023) – формувалася джерельна база,

узагальнювався зарубіжний досвід щодо тенденцій в управлінні шкільною освітою з метою екстраполяції на шкільну освіту в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті було проведено системне порівняльне дослідження управління шкільною освітою у європейському та північноамериканському освітньому просторі з виокремленням інноваційних параметрів для України.

З'ясовано, що термінологія, яка характеризує галузь управління освітою, означена розширенням сутнісного змісту для застосування в освіті. Аналіз відповідних термінів дозволяє акцентувати на розмежуванні керівних та управлінських функцій, виокремлених на рівнях та серед учасників і зацікавлених сторін. Перелік ключових термінів управління освітньою ланкою на рівні школи охоплює трансформований контекст освітнього адміністрування, децентралізацію, управління / менеджмент, школо-базований менеджмент, автономію. Заналізовано, що новітні освітні орієнтири окреслюють розширення суті термінів управління освітою у демократичному вимірі на усіх рівнях, включаючи шкільну ланку. Інструментами стають децентралізація, автономізація, школо-базований менеджмент, лідерство.

Виявлено, що нову рамку управління шкільною освітою складають формально-неформальне управління. Для означення процесу та втілення неформальної суспільної складової в управлінні на протигагу вертикальній владі використовується термін «партисипативне управління» (*participative / participatory management*). Він прийнятий як практика надання членам певної групи, у нашому випадку це усі залучені сторони освітньої сфери, можливості брати участь у прийнятті організаційних рішень, а також означає управління, засноване на участі всіх працівників організації у прийнятті управлінських рішень.

Розкрито, що управління шкільною освітою у сучасних умовах залежить та впливає водночас на демократичні змін спільноти; набуває особливого змісту самоуправління в межах держаної освітньої платформи; розвивається з розширенням повноважень та зав'язків зі спільнотою. Зафіксовано, що управління шкільною освітою ефективно реалізується на демократичних засадах за активної участі усіх зацікавлених сторін.

Встановлено, що шкільна освіта України розвивається з поступовим демократичним розвитком суспільства, долаючи етапи перетворень на шляху від пострадянської реальності та орієнтуючись на європейський і північноамериканський досвід, основне місце у новаціях яких у галузі управління ланкою відведено децентралізації, реформуванню, трансформації культури управління, навчальним планам, підзвітності, лідерству, автономії шкіл та школо-базованому менеджменту/управлінню.

Зроблено висновок, що інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти у галузі управління шкільною освітою продовжують вдосконалюватися на основі демократичного розвитку суспільства, сприяючи не тільки трансформації освітньої галузі але й здійснюючи внесок у розвиток

власне спільноти країни, змінюючи культуру, спосіб функціонування освітньої галузі у спільноті. Особливості управління шкільною освітою України тісно пов'язані з розвитком демократичного суспільства, яке знаходиться на етапі трансформації.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати проведеного дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, курсів, програм, створенні посібників з порівняльної педагогіки для закладів вищої освіти та в системі післядипломної освіти України. Результати дослідження можуть використовуватись для формування національної освітньої політики, використані розробниками освітньої політики, науковцями, учителями, керівниками шкіл, викладачами, аспірантами.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», рукопис розділу до навчально-методичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах»; заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 15–16 квітня 2021 р., м. Тернопіль;

– III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст», 10 квітня 2020 р., м. Умань;

– III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», 29 березня 2021 р., м. Київ;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021», 22–23 квітня 2021 р., м. Чернігів;

– VII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін», 20-21 квітня 2021 р. м. Суми;

– V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 27-28 травня 2021 р., м. Київ;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

- III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції (Київ, 18–23 серпня 2022 року). Київ, Інститут обдарованої дитини НАПН України;
- Міжнародній науково-практичній конференції (Київ, 14 вересня 2022 року). Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу. Київ: Інститут педагогіки НАПН України;
- XI міжнародному науково-методологічному Інтернет-семінарі (19 травня 2022 р.). Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т.. Київ;
- V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», 29–30 вересня 2022 року, м. Тернопіль;
- V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», 2022 р., м. Київ.
- Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік, м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;
- VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», Інститут педагогіки НАПН України 25 травня 2023 р., м. Київ.
- VI Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності», яка відбудеться 05-06 жовтня 2023 р. м. Тернопіль. ОКППО.
- Міжнародній науково-практичній конференції (Київ, 26-27 жовтня 2023 року). Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу. Київ: Інститут педагогіки НАПН України.
- III-й Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі», 07-08 листопада 2023 року м. Київ.

II.8. Освіта на пограниччі. Полікультурна школа в Європі

С.О. Сисоєва

Актуальність дослідження. Україна є найбільшою країною в Центрально-Східній Європі, яка межує з сімома країнами: Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Молдова, росія і білорусь. З 27-ми регіонів України, включаючи тимчасово окуповані АР Крим та Севастополь, 16 регіонів

межують із іноземними державами. Загальна протяжність українського кордону становить біля 7 тис. кілометрів. Звернемо увагу на те, що найбільша протяжність кордону (2295 км) приходить на кордон з росією, далі у протяжності кордону: Молдова (1222 км), білорусь (975 км), Румунія (613 км), Польща (542 км), Угорщина (136 км), Словаччина (98 км). На сухопутну ділянку кордону припадає майже 5700 км. Після початку російської агресії 24 лютого 2022 року майже 21% території України окуповано.

Подані цифри переконують, що до пограничних територій України (пограниччя) має бути особлива увага щодо соціально-економічних і політичних аспектів їх життєдіяльності, зокрема і в контексті організації освіти. Загальновідомо, що освіта є найбільш масовим інститутом суспільства, який охоплює всі верстви населення від дошкільного до дорослого віку, має найефективніший вплив на формування свідомості суспільства і кожної людини, особливо у дитячому і молодому віці. За таких умов організація освіти на пограниччі має враховувати особливості цих регіонів, зокрема культурні, мовленнєві, соціально-економічні, а також особливості вирішення проблем формування національної ідентичності та національно-патріотичного виховання.

На сьогодні проблема пограниччя в Україні вивчається у контексті парадигми простору (О. Кривицька), особливостей окремих територій пограниччя (Л. Вахніна). Дискурс пограниччя знаходимо у соціокультурних дослідженнях (Л. Бутенко, Г. Красовська, Я. Верменич). Розглядається проблема пограниччя в зарубіжній етнології (Г. Щербій). Педагогічні аспекти дослідження пограниччя – поодинокі (О. Алексєєва, Л. Бутенко). Отже дослідникам освітньої галузі варто приділити більшу увагу освітнім проблемам пограниччя, тим більше, що під час воєнного стану такі проблеми набувають особливого звучання.

Внаслідок переміщення (у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну) значної кількості українських дітей в інші країни Європи, зокрема Польщу, польські дослідники посилили дослідження функціонування польських шкіл на пограниччі та в середині країни, оскільки кожна польська школа, приймаючи українських дітей, стала інклюзивним маленьким пограниччям. У польському педагогічному просторі з новими акцентами стали вживати термін «полікультурна школа». Дослідження, здійснене нашими польськими колегами, «Разом у класі. Діти з України у польських школах» дозволило виявити потенціали та виклики у розбудові полікультурної школи, які, на нашу думку, можна враховувати в освітньому процесі шкіл українського пограниччя. Заслуговує на увагу висновок, що полікультурна школа – «це інша освітня система», яка незважаючи на певну схожість, все ж відрізняється від звичайної школи в середині України. І це саме по собі є викликом. Варто зазначити, що для польських дослідників проблеми полікультурної школи не є принципово новими, оскільки дослідженням міжкультурної освіти і комунікації, впровадженню принципу полікультурності в польській освіті завжди надавалася значна увага у польській педагогічній науці. На наш погляд,

саме це забезпечило досить успішну адаптацію українських дітей у польських школах.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження. Констатовано, що соціально-економічні та політичні аспекти життєдіяльності пограничних територій України (пограниччя) потребують особливої уваги, особливо щодо організації освіти. Оскільки освіта охоплює всі верстви населення від дошкільного до дорослого віку, вона, як відомо, має найбільший вплив на формування свідомості суспільства та кожної людини, особливо в дитячому та молодому віці.

Встановлено, що за таких умов, організація освіти на пограниччі має враховувати особливості цих регіонів, зокрема культурні, мовленнєві, соціально-економічні, а також особливості вирішення проблем формування національної ідентичності та національно-патріотичного виховання.

Доведено, що дослідники освітньої галузі повинні звернути більшу увагу на освітні проблеми пограниччя, тим більше, що в умовах війни ці проблеми стають особливо актуальними. Внаслідок переміщення (у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну) значної кількості українських дітей в інші країни Європи, зокрема Польщу, польські дослідники посилили дослідження функціонування польських шкіл на пограниччі та в середині країни, оскільки кожна польська школа, приймаючи українських дітей, стала інклюзивним маленьким пограниччям. У польському педагогічному просторі з новими акцентами стали вживати термін «полікультурна школа». Виявлено потенціали та виклики у розбудові полікультурної школи, які можна враховувати в освітньому процесі шкіл українського пограниччя.

Зроблено висновок, що полікультурна школа – це освітня система, яка відрізняється від звичайної школи в середині України, що є викликом. Для польських дослідників проблеми полікультурної школи не є принципово новими, оскільки дослідженням міжкультурної освіти і комунікації, впровадженню принципу полікультурності в польській освіті завжди надавалася значна увага у польській педагогічній науці, що забезпечило досить успішну адаптацію українських дітей у польських школах.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць, тези науково-практичних конференцій, рукопис розділу до колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах», методичні рекомендації «Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України» (у співавторстві); індивідуальний заключний науковий звіт.

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– VI Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу» – 4 листопада 2022 р., м. Київ.

- Науковій конференції «Від Шевченка до Зеленського: Україна у ХІХ - ХХІ столітті», 7 квітня 2022 р., Towarzystwo Naukowe Płockie.
- Інтернаціональній науковій конференції «Ідентичність, стан і завдання міжкультурної педагогіки – традиція і сьогодення», 26-28 червня 2022 р.
- III Міжнародному науковому онлайн-семінарі, при «Війна в Україні: спроба зрозуміти. З точки зору критичного реалізму» у межах рамкової програми «Людина і суб'єктивність у реальності: у вітлікритичного реалізму», 8 квітня 2022 р., Akademia Nauk Stosowanych TWP w Szczecinie.
- VII Міжнародній науковій інтернет-конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації» – 25 травня 2023 р., м. Київ.

ВИСНОВКИ

Впродовж 2021-2023 рр. співробітниками відділу порівняльної педагогіки у ході виконання НДР «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» отримали такі результати:

- *досліджено* інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах у єдності глобальних викликів та системних трансформацій у галузі освіти;
- *розкрито* сучасні стратегії ЄС та США у галузі освіти і навчання та національні політики країн ЄС та США у галузі освітніх інновацій на рівні загальної середньої освіти;
- *виявлено і схарактеризовано* тенденції розвитку загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах;
- *обґрунтовано* інновації і технології їх упровадження в системах загальної середньої освіти в країнах Європи та США;
- *охарактеризовано* закономірності інноваційного розвитку загальної середньої освіти країн Європи та США.
- *визначено* перспективність зарубіжного досвіду в умовах реформування освіти в Україні;
- *уточнено* категоріально-понятійний апарат дослідження: «інновація», «тенденція», «європейський освітній простір».

Розкрито, що в умовах глобальних викликів сучасності, з якими стикається ЄС, інтенсифікується необхідність поглиблення стратегії із забезпечення справедливості в освіті. Справедливість в освіті розглядається з позиції інклюзії (чи всі учні отримують мінімальний обсяг якісної освіти) та рівності (чи не залежить успішність учнів від соціально-економічного становища). *Розкрито*, що освіта країн ЄС стикається з викликом забезпечення справедливості освіти (сексизм, сексуальні домагання, гендерний розрив у природничій галузі та ІКТ, недостатня підтримка дітей і молоді з особливими потребами, низька успішність учнів з неблагополучних родин, низький рівень успішності учнів, що проживають у сільській місцевості тощо). Це актуалізує розбудову політики у галузі справедливості в освіті,

засадничим принципом якої визначено відокремлення соціального, економічного та культурного статусу, етнічного та расового походження від освітнього рівня та досягнень. *Зроблено висновок*, що концепт справедливої загальної середньої освіти, що розглядається в ЄС як з точки інклюзії (чи всі учні отримують мінімальний обсяг якісної освіти) та рівності (чи є успішність учнів незалежною від їхнього соціально-економічного походження) є важливим орієнтиром для України. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС у 2022 році інтенсифікує європейську інтеграцію національної науки та освіти. Договір про ЄС визначає умови і принципи (*Acquis*), яким повинна відповідати країна, що бажає стати членом ЄС. *Acquis* у галузі науки і досліджень (Розділ 25) передбачають створення необхідних умов для ефективної участі країни в Рамкових програмах ЄС. Йдеться, зокрема, і про гармонізацію зі Стратегічним пріоритетом 1: «Підвищення якості, справедливості, інклюзивності та успішності освіти і навчання для всіх» чинної Рамкової програми європейського співробітництва у галузі освіти і навчання «На шляху до Європейського освітнього простору і далі» (2021-2030). (Локшина О.І.).

Визначено поняття ключових компетентностей та навичок. *Зазначено*, що безпрецедентні інновації в науці та технологіях, в біотехнологіях і штучному інтелекті, піднімають фундаментальні питання про те, у якому напрямку розвиватися далі людині, суспільству, соціальним інституціям, в тому числі як відповідаючи на світові виклики та тенденції, модернізувати та реформувати систему освіти. *З'ясовано*, що у європейському освітньому просторі освітні стандарти, програми, підручники враховують ключові компетентності та відповідно орієнтуються на них. *Виявлено*, що компетентність проголошена кінцевим результатом навчання, мета якого полягає у формуванні й розвитку особистості учня. *З'ясовано*, що сформульовані стратегічні цілі розвитку сектора освіти в ЄС, зокрема трансформація на компетентнісні засади, синхронізуються із тенденціями розвитку освіти в Україні. В умовах оновлення змісту базової середньої освіти та переходу від знаннєвої до компетентнісної парадигми освіти, надзвичайно актуальним є осмислення теорії та освітніх практик, що застосовуються у зарубіжжі з досліджуваної проблеми. *З'ясовано*, що сформульовані стратегічні цілі розвитку сектора освіти в Європейському Союзі, зокрема трансформація на компетентнісні засади, синхронізуються із тенденціями розвитку освіти в Україні. В умовах оновлення змісту базової середньої освіти та переходу від знаннєвої до компетентнісної парадигми освіти, надзвичайно актуальним є осмислення теорії та освітніх практик, що застосовуються у зарубіжжі з досліджуваної проблеми. (О.З. Глушко).

Встановлено, що якісна освіта є стратегічним орієнтиром розвитку національних освітніх систем держав ЄС, а підвищення якості освіти визнано одним з чотирьох завдань, сформульованих у Стратегічній рамці європейської співпраці в галузі освіти та професійної підготовки до 2020 р. (2009). У Висновках Ради ЄС щодо забезпечення якості задля підтримки освіти і

професійної підготовки (2014) Брюссель закликає держави-члени до розвитку культури із забезпечення якості освіти і професійної підготовки в аспектах підвищення якості знань, умінь і компетентностей учнів, як і якості навчального процесу та удосконалення відповідних інструментів забезпечення якості. *Зроблено висновок*, що країни ЄС намагаються дотримуватися восьми керівних принципів під час перегляду своїх механізмів забезпечення якості шкільної освіти. На європейському рівні:

– використовувати можливості для взаємного навчання та консультування, щоб обміркувати та вдосконалити власні підходи до забезпечення якості; - проведення обговорень між країнами з метою просування досягнень ЕТ 2020 щодо конкретних проблем і можливостей, пов'язаних із забезпеченням якості, особливо щодо створення, інтерпретації та використання даних на різних рівнях та пов'язаного з розбудовою потенціалу; - контролювати роботу для оцінки її корисності у розробці політики та скерувати майбутню спільну роботу; - узгодженості одних рекомендації щодо забезпечення якості з іншими щодо управління шкільною освітою.

На національному рівні:

– нові підходи до забезпечення якості мають виходити з сильних сторін шкіл та систем шкільної освіти та розвиватися та контролюватися з цього моменту; розглядаючи нові підходи, корисно зробити деяке тактичне планування, зокрема, щоб бути готовим до реакції зацікавлених сторін і що (передбачити сильніший двосторонній діалог між зацікавленими сторонами, особливо щодо даних; заохочувати вчителів і керівників шкіл бути «агентами змін» та розглядати разом із стратегією формування культури довіри; до цього діалогу мають бути залучені школи за межами загальної системи та враховувати специфічні потреби альтернативних педагогічних підходів); необхідно посилити самооцінювання шкіл, включаючи розвиток потенціалу для керівників шкіл та вчителів; навчання в інших секторах, які регулярно займаються внутрішнім моніторингом, розробка інструментів, де це необхідно; роль шкільних інспекцій має полягати в тому, щоб сприяти покращенню, наприклад, шляхом подальших дій зі школами за виявленими потребами та шляхом поширення передового досвіду; необхідно забезпечити узгодженість механізмів забезпечення якості з усіма зацікавленими сторонами; країни мають дивитися на перспективу: не зупинятися на минулих потребах, а діяти в напрямку візії майбутнього. *З'ясовано*, що зовнішнє незалежне оцінювання в школах ЄС може варіюватися в залежності від країни, оскільки системи освіти та підходи до оцінювання можуть бути різними. Тим не менш, деякі країни ЄС використовують елементи ЗНО або подібні методи для об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів. Спільними підходами до ЗНО в школах ЄС є об'єктивність та незалежність, стандартизація, оцінювання знань і компетентностей, загальнонаціональні тести, аналіз результатів з метою покращення якості освіти. ЗНО спрямоване на забезпечення об'єктивності та незалежності оцінювання. Такі оцінки можуть проводитися незалежними органами чи інспекторами, які не мають прямого зв'язку зі школою чи учнями.

(Джурило А.П.)

Встановлено, що розвинені країни північноамериканського регіону одними з перших реагують на інноваційні освітні тренди. Інтенсивно впроваджуючи освітні реформи, США та Канада реалізують найважливіші педагогічні проблеми, пов'язані з дистанційним навчанням, зокрема оновлення освітнього простору через використання новітніх цифрових інструментів і хмарних сервісів в управлінні закладами освіти й освітнім процесом, оновлення змісту освіти відповідно до переходу на дистанційне навчання, удосконалення методик адаптивного навчання, передусім диференціації та персоналізації навчання, розвиток спеціалізованих навичок, насамперед цифрових тощо. *Досліджено*, що у США існує декілька платформ для VR-навчання із застосуванням імерсивних технологій, наприклад, ENGAGE. Це професійна платформа так званого метавсесвіту, де можна самостійно створити власний унікальний віртуальний світ для навчання, показу та перегляду VR-демонстрацій, лекцій, проведення науково-практичних заходів на віртуальній основі. *Зроблено висновок*, що імерсивні технології виводять освітню діяльність на новий рівень. Вони формують інноваційні підходи до викладання й засвоєння навчального матеріалу та новітню систему освіти загалом. Вони є одним із індикаторів освітніх інновацій та впливають на «революційний прорив» в освітньому процесі. (Кравченко С.М.)

Зафіксовано, що термінологія, яка характеризує галузь управління освітою, означена розширенням сутнісного змісту для застосування в освіті. Аналіз відповідних термінів дозволяє акцентувати на розмежуванні керівних та управлінських функцій, виокремлених на рівнях та серед учасників і зацікавлених сторін. Перелік ключових термінів управління освітньою ланкою на рівні школи охоплює трансформований контекст освітнього адміністрування, децентралізацію, управління / менеджмент, школо-базований менеджмент, автономію. *Констатовано*, що поєднання формального-неформального управління веде до зміни формату його функціонування та вимагає вибудови цілісної дієвої структури сталих зв'язків, механізмів та засад. Для забезпечення цього процесу використовується перелік інструментів, серед яких освітнє адміністрування, децентралізація, управління / менеджмент, школо-базоване управління / менеджмент, автономія. Згадані інструменти підлягають якійсь та кількісній оцінці, що уможливило проведення досліджень на предмет результативності їх застосування, що фіксується у проектах міжнародних організацій та дослідженнях статистичних відомств країн європейського та північноамериканського регіонів. *Зроблено висновок*, що особливості управління шкільною освітою України тісно пов'язані з розвитком демократичного суспільства, яке знаходиться на етапі трансформації. На користь змін суспільства будуть діяти механізми, запущені через реформування та законодавство оновлене, що спонукатиме зміну культур та виховання нових сил для розвитку суспільства. Новітній досвід управління

шкільною освітою у європейському та північноамериканському просторах активно досліджується, розробляється для подальшого застосування у національному контексті України. (О.О. Максименко).

Констатовано, що використання навчання іноземним мовам як засобу створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу в умовах глобалізаційних процесів наразі ускладнюється проблемою збереження національної ідентичності та розвитку багатомовності громадян Європи. Тому все більшої популярності сьогодні набуває вивчення іноземних мов. Особливий інтерес європейського та північно американського регіонів – багатонаціональні та багатомовні країни, де накопичено чималий досвід вирішення проблем формування багатомовності й одночасного збереження національної ідентичності своїх громадян. *Констатовано*, що використання навчання іноземним мовам як засобу створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу в умовах глобалізаційних процесів наразі ускладнюється проблемою збереження національної ідентичності та розвитку багатомовності громадян Європи. Тому все більшої популярності сьогодні набуває вивчення іноземних мов. Досвід європейських країн у цій галузі освіти досить багатий. Особливий інтерес ЄС та північно американському освітньому просторах – багатонаціональні та багатомовні країни, де накопичено чималий досвід вирішення проблем формування багатомовності й одночасного збереження національної ідентичності своїх громадян. *Зроблено висновок*, що питання теорії та практики навчання іноземних мов у загальній середній освіті, зокрема в середній школі, на сьогодні залишаються недостатньо вивченими. Розробка і широке впровадження вивчення іноземних мов у загальній середній освіті й збереження мовного різноманіття України з метою формування багатомовності школярів є нагальною проблемою часу. Такий підхід надасть їм можливість бути конкурентоспроможними на європейському ринку праці та соціально адаптованими в сучасному суспільстві. (Н.В. Нікольська).

Констатовано, що повномасштабна військова агресія РФ проти України спонукала замислитися над організацією виховання й освітнього процесу в умовах проживання дітей та молоді на пограничній території. Україна, яка знаходиться у Центральній Європі, межує (сухопутно) із 7 країнами. Діти та молодь, що проживають на пограничній території, відчувають ідеологічний, соціально-культурний та освітній вплив обох країн, що межують, ідентичність у дітей та молоді на таких територіях формується як багатомовна. За таких умов значної актуальності набуває проблема патріотичного виховання дітей та молоді, формування Україно зорієнтованої молоді людини, її усвідомлення себе як громадянина України. При цьому важливого значення набуває гуманістична спрямованість освітнього процесу, приділення уваги

міжкультурним аспектам освіти, формування поважного ставлення до носія іншої культури, історії, релігії при усвідомленні себе як українця. Особливої гостроти освітні проблеми на пограничних теренах України набувають в умовах воєнного стану, але їх дослідження і створення освітньої стратегії для таких територій при границі з іншими державами має, на мою думку, виключне значення для повоєнного відновлення України. *Зроблено висновок*, що полікультурна школа – це освітня система, яка відрізняється від звичайної школи в середині України, що є викликом. Для польських дослідників проблеми полікультурної школи не є принципово новими, оскільки дослідженням міжкультурної освіти і комунікації, впровадженню принципу полікультурності в польській освіті завжди надавалася значна увага у польській педагогічній науці, що забезпечило досить успішну адаптацію українських дітей у польських школах (Сисоєва С.О.).

Встановлено, що застосування цифрових технологій в освіті на сьогодні є однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Цифрові технології дозволяють інтенсифікувати освітній процес, зробити його мобільним, диференційованим та пристосованим до реалій сучасності, забезпечити неперервність навчання в умовах непрогнозованих впливів (наприклад, пандемій). *Охарактеризовано* державні програми та ініціативи, які уряд США та ЄС впроваджують на національному рівні для досягнення цілей в цифровій трансформації освіти. На основі аналізу й узагальнення вищезазначених документів та ініціатив, *зроблено висновок* про спільні для США та країн ЄС ключові напрями цифровізації загальної середньої освіти:

1) надійна інфраструктура, ключовими елементами якої є високошвидкісне підключення до інтернету та пристрої, доступні вчителям та учням за їхньою потребою; високоякісний навчальний контент, зручні інструменти та безпечні платформи, які дотримуються правил цифрової конфіденційності та етичних стандартів; а також професійний розвиток для викладачів і керівників освітніх закладів;

2) цифрова грамотність, включаючи боротьбу з дезінформацією, базові цифрові навички та компетенції з раннього віку;

3) цифрова компетенція та навички для вчителів, які уможливають ефективно та творчо використовувати цифрові технології для залучення та мотивації своїх учнів, підтримки їх у набутті цифрових навичок, забезпеченні рівного доступу до цифрових інструментів та платформи для всіх учнів, вдосконалення викладання, навчання й оцінювання тощо;

4) оцінювання та підходи до оцінювання з використанням цифрових технологій, що надають нові можливості для саморефлексії, зворотного зв'язку, а також оцінки педагогічного колективу та освітньої установи;

5) технології штучного інтелекту в освіті для персоналізації та ефективності навчання, який допомагає у учасникам освітнього процесу якнайкраще адаптуватися до освітніх потреб, заощаджувати час і зосереджуватися на більш важливих освітніх цілях. *Зроблено висновок*, що для

успішної цифрової трансформації освіти необхідно, щоб цифрова компетентність стала основною для всіх вчителів і була включена до всіх сфер професійного розвитку вчителів; сучасні учні для підтримки конкурентоспроможності у майбутньому володіли не лише базовими але й найновішими передовими цифровими навичками, також необхідно навчитися ключовим навичкам, пов'язаними із посиленням цифрової грамотності, зокрема виявлення та боротьба з дезінформацією; цифрова трансформація освіти стала завданням для всього суспільства і включала розширений діалог і міцне партнерство між освітянами, приватним сектором, дослідниками, муніципалітетами, державними органами, батьками, громадянським суспільством та самими учнями; лідери освіти відігравали ключову роль у цифровізації освіти: вони повинні розуміти, як і де цифрові технології можуть покращити освіту; забезпечити відповідні ресурси та інвестиції; розширити можливості освітян; вивчати найкращий досвід і підтримувати відповідні організаційні зміни та культуру, яка цінує та винагороджує інновації та експерименти тощо; впроваджувалася надійна та гнучка інфраструктура навчання, здатна підтримувати нові види взаємодії та забезпечувати повсюдний доступ до цифрових інструментів; впроваджувалася технологія *блокчейн*, яка може сприяти інноваціям в цифровізації освіти; штучний інтелект (ШІ) став новою головною перспективою, яка уможливить впровадження сучасних інновацій в освітній процес тощо. Все вищезазначене прискорить розвиток цифрового освітнього середовища, цифрових компетентностей педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти, створення цифрового освітнього контенту, автоматизації та цифровізації процесів регулювання та управління, підвищить ефективність використання цифрових технологій, а також прискорить процеси цифрової трансформації суспільства України, що сприятиме розвитку цифрової економіки та конкурентоспроможності країни в глобальній економіці відповідно до напрямів Національної економічної стратегії. (О.М. Шпарик).

Наукові результати дослідження охоплюють: інноваційні тенденції на рівні шкільної освіти в країнах Європи та США, закономірності інноваційного розвитку загальної середньої освіти країн Європи та США;

Мету НДР було досягнуто, поставлені завдання виконано. Здобуті в процесі дослідження наукові результати є важливими для педагогічної теорії та практики.

Здобутки співробітників відділу відображено у: науковому звіті (2,0), рукописі колективної монографії «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (18,0), рукописі практичного посібника «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (6,0), 221 наукових публікаціях: монографії – 4 (колективні – 2, у співавторстві – 2); навчальні посібники (навчально-методичні, навчально-наочні посібники, хрестоматії, практикуми, робочі зошити) – 12 (колективні – 2, одноосібний – 2; у співавторстві – 10); навчальні програми – 6 (одноосібні – 3, у співавторстві

– 3); збірники матеріалів конференцій – 3; дисертації – 1; концепції – 1; статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science – 8; статті у зарубіжних виданнях – 4; статті у виданнях, що належать до Переліку наукових фахових видань України – 32; статті у виданнях, що не належать до переліку наукових фахових видань України – 9; бібліографічний покажчик – 1; довідкові видання – 18 (колективні – 1; у співавторстві – 17); аналітичні/оглядові видання – 3 (колективні – 2; у співавторстві – 1); тези та матеріали конференцій – 132.

Хід виконання та результати НДР розглядалися та обговорювалися на засіданнях відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (у 2021 р.: протокол № 6 від 3 червня 2021 року, протокол № 10 від 29 листопада 2021 року; у 2022 р.: протокол № 5 від 16 червня 2022 року, протокол № 11 від 17 листопада 2022 року; у 2023 р.: протокол № 6 від 5 червня 2023 року, протокол № 12 від 23 листопада 2023 року); Вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 14 від 28 грудня 2023 р.); на засіданні Бюро відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки (Протокол №11 від 19.12. 2023).

Важливим інструментом апробації результатів НДР є започаткований відділом щорічний науково-практичний семінар «Педагогічна компаративістика», який проводився, починаючи з 2010 року, відповідно у 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 та 2016 роках. У 2017 р. семінар набув формату Міжнародної конференції.

За звітний період було організовано три міжнародні науково-практичні конференції: V Міжнародна науково-практична конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», м. Київ, 27-28 травня 2021 р.; VI Міжнародна науково-практична конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: виклики і перспективи умовах турбулентності світу», м. Київ – 4 листопада 2022 р.; VII Міжнародна науково-практична конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації», м. Київ, 25 травня 2023 р.

Підготовка науково-педагогічних кадрів. Здійснюється цілеспрямована робота з професійного зростання співробітників відділу порівняльної педагогіки. Співробітниця відділу порівняльної педагогіки НАПН України Глушко О.З. у 2021 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Виховання національних цінностей в українському шкільництві США» (13.00.01), науковий керівник О.І. Локшина.

О.І.Локшина бере участь у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. За її наукового консультування у 2021 році докторську дисертацію на тему «Тенденції розвитку медіаосвіти учнів у закладах середньої освіти розвинених англomовних країн» (13.00.01) після успішного завершення докторантури в Інституті педагогіки НАПН України захистила сьогодні вже доктор педагогічних наук, професор Університету менеджменту освіти НАПН України Н.О.Приходькіна. Також під науковим керівництвом

О.І. Локшиної викладачкою Державного торгівельно-економічного університету В.В. Беловою була підготовлена та захищена кандидатська дисертація на тему «Система управління середньою освітою в Англії».

О.І. Локшина у 2023 році виступила опонентом на захистах:

– дисертації О.М. Христенко «Теоретико-методичні засади розвитку системи цінностей студентів у медичних закладах вищої освіти України (друга половина ХХ – 20-ті рр. ХХІ ст.)» подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки <https://dspu.edu.ua/science/spec-rady/general-padagogics/%d1%82%d0%b5%d0%be%d1%80%d0%b5%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%be-%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d1%96-%d0%b7%d0%b0%d1%81%d0%b0%d0%b4%d0%b8-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%ba%d1%83/> та

– дисертації О.Ю. Герасименко «Забезпечення якості неперервної освіти європейських країн в умовах соціальних трансформацій (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта /Педагогіка .за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. <https://kdpu.edu.ua/nauka/spetsializovani-vcheni-rady-phd/23690-phd-herasymenko-olha-yuriivna.html>

В рамках підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації в Інституті педагогіки НАПН України О.І. Локшина є розробником робочих програм дисциплін для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії:

Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-683-4-2022-15>

Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» «Трансформаційні процеси в сучасній зарубіжній освіті»

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-672-8-2022-20>

Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями «Трансформаційні процеси в сучасній зарубіжній освіті»

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-704-6-2023-18>

У 2020/2021 н.р., 2021/2022 н.р. та 2022/2023 н.р. О.І. Локшина викладала ці дисципліни здобувачам ступеня доктора філософії в Інституті педагогіки НАПН України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В умовах викликів повномасштабної війни рф проти України і інтеграції України в ЄС та ґрунтуючись на пріоритетах державної освітньої політики у галузі повної загальної середньої освіти в умовах воєнного стану рекомендовано:

- проведення таких напрямів фундаментальних досліджень: інноваційні орієнтири гармонізації розвитку загальної середньої освіти в Україні зі стратегічними орієнтирами розвитку освіти, що окреслені у Рамковій програмі європейського співробітництва у галузі освіти і навчання на 2021 – 2030 роки; європейські моделі реалізації інновацій у закладах загальної середньої освіти; виклики у реалізації інновацій у закладах загальної середньої освіти в країнах ЄС та США.
- розроблення програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку педагогів з проблеми інновацій у загальній середній освіті в країнах ЄС та США.
- розроблення програм навчальної дисципліни «Інновації у загальній середній освіті в країнах ЄС та США» для здобувачів вищої освіти, ступінь «Доктор філософії».

СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ НД

Монографії

1. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї : монографія / О. І. Локшина, А. П. Джурило, О. З. Глушко, С. М. Кравченко, Н. В. Нікольська, М. М. Тименко, О. М. Шпарик ; за заг. ред. Локшиної О.І. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 257 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-8124-17-5-2021-350>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730544>

1. Локшина О.І., Максименко О.О., Шпарик О.М. (у співавторстві). Європейська і світова інтеграція у сфері освіти – шлях до підвищення освітньої якості. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* : монографія / за заг. ред. В.Г. Кременя, Київ : Нац. акад. пед. наук України, 2021. С. 134–142. (До 30-річчя незалежності України).

DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>

2. Кравченко С.М. (у співавторстві). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / за заг. ред. В.Г. Кременя, Київ : Нац. акад. пед. наук України, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України).

DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>

3. Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах : кол. монографія / Інститут педагогіки ; Нац. акад. пед. наук України [О.І. Локшина, О.З. Глушко, А.П. Джурило, С.М. Кравченко, Н.В. Нікольська, О. О. Максименко, С.О. Сисоєва, О.М. Шпарик]. – (Рукопис)

Навчальні посібники (навчально-методичні, навчально-наочні посібники, хрестоматії, практикуми, робочі зошити)

1. Стан та тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї: навч.-метод. посібн. / Інститут педагогіки ; Нац. акад. пед. наук України [О.І. Локшина, О.З. Глушко, А.П. Джурило, С.М. Кравченко, Н.В. Нікольська, М.М. Тименко, О.М. Шпарик]. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 110 с. ISBN 978-617-8124-19-9.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730544>

2. Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах: навч.-методич. посібн. / Інститут педагогіки ; Нац. акад. пед. наук України [О.І. Локшина, О.З. Глушко,

А.П. Джурило, С.М. Кравченко, О. О. Максименко, Н.В. Нікольська, О.М. Шпарик]. – (Рукопис)

3. Топузов О.М., Заболотна О.А., **Локшина О.І.**, Калініна Л.М., Васильєва Д.В. Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за спеціальністю – 014. Середня освіта: математика. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. 16 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-608-7-2021-16>

4. Топузов О.М., Заболотна О.А., **Локшина О.І.**, Калініна Л.М., Васильєва Д.В. Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за спеціальністю – 014. Середня освіта: природничі науки. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. 17 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-610-0-2021-17>

5. Топузов О.М., Заболотна О.А., **Локшина О.І.**, Калініна Л.М., Васильєва Д.В. Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за спеціальністю – 014. Середня освіта: українська мова і література. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. 15 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-609-4-2021-15>

6. Європейська якість навчання для кращої успішності учнів : збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів / Любов Божкова, Ольга Густенко, Світлана Дячок, Юлія Желізко, Тетяна Іскоростенська, Олена Лобунська, Вікторія Міхеєва, Алла Могила, Світлана Путятіна, Світлана Цінько ; уклад.: **Олена Локшина** і Оксана Заболотна ; за заг. ред. Олега Топузова ; НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України [Електронне видання]. – Київ : Пед. думка, 2022. – 89 с.

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-644-607-0-2022-97>

7. Локшина О.І., Шпарик О.М. Особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану: рекомендації міжнародних організацій. In: *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови : методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації* / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засекіної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. С. 6–13.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-983-360-0-2022-70>

8. Глушко О.З., Джурило А.П., Кравченко С.М., Локшина О.І., Максименко О.О., Шпарик О.М. Освітні втрати: термінологічний дискурс із використанням зарубіжного досвіду. In: *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації* / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. — [Електронне видання]. — Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 6-10.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736873>

9. Глушко О.З., Джурило А.П., Кравченко С.М., Локшина О.І., Максименко О.О., Шпарик О.М. Стратегії на запобігання та мінімізацію наслідків навчальних втрат . . In: *Діагностика та компенсація освітніх втрат*

у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. — [Електронне видання]. — Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 16-18.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736917>

10. Локшина О. І. *Міжнародний досвід вимірювання освітніх втрат*. Педагогічна думка, 2023р., м. Київ, Україна, С. 14-16. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736900>

11. Сисоєва С.О. *Освітні втрати у дошкільній освіті: негативний прогноз для подальшого навчання*. Педагогічна думка, 2023р., м. Київ, Україна, С. 11-14. ISBN 978-966-644-737-4.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738286/>

12. Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 1 / Авторський колектив; уклад.: Олена Локшина, Оксана Заболотна ; за заг. ред. Олега Топузова ; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2023. – 77с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737137>

13. Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 2 / Авторський колектив; уклад.: Олена Локшина, Оксана Заболотна ; за заг. ред. Олега Топузова ; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2023. – 81 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737138>

14. Європейська якість навчання для кращої успішності учнів: збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 3 / Авторський колектив; уклад.: Олена Локшина, Оксана Заболотна ; за заг. ред. Олега Топузова ; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Педагогічна думка, 2023. 76 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737140>

15. Локшина О. І. Педагогічна компаративістика. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» / О.І. Локшина. [Електронне видання]. – Київ: Педагогічна думка, 2023. – 14 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-683-4-2022-15>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738160>

16. Локшина О. І. Трансформаційні процеси в сучасній зарубіжній освіті. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» / О. І. Локшина. [Електронне видання]. – Київ: Педагогічна думка, 2023. – 21 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-672-8-2022-20>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738162>

17. Локшина О. І. Трансформаційні процеси в сучасній зарубіжній освіті. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти

ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) / О. І. Локшина. [Електронне видання]. – Київ : Педагогічна думка, 2023. – 18 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-704-6-2023-18>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738165>

Довідкова продукція

1. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2020 р. / Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., Сисоєва, С.О., Титаренко, І.О., Максименко, С.Д., Куліш, Т.І., Ляшенко, О.І., Мальований, Ю.І., Ничкало, Н.Г., Гордієнко, В.П., Саух, П.Ю., Набок, М.В., Регейло, І.Ю., Базелюк, Н.В., Смола, Л.М., Вашуленко, О.П., Шагаєва, О.А., Гудим, І.М., **Кравченко, С.М.**, Тименко, Л. В., Довбищенко, В.І., Мушка, О.В., Доценко, П.П., Горбань, Л. В., Ткаченко, Л.І., Дмитренко, С.О., Грицан, В.М., Кривонос, С.О. and Березівська, Л.Д. За заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : НАПН України, 2021. 473 с.

DOI: <https://doi.org/10.37472/zvit2020>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724623/>

2. Локшина О.І. Австрійська школа. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 9. ISBN 978-966-667-759-7

3. Кравченко С.М. Дайджест. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 193-194. ISSN ISBN 978-966-667-759-7.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730782/>

4. Локшина О.І. Альтернативне навчання. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 34. ISBN 978-966-667-759-7

5. Локшина О.І. Вюрцбургська школа. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С.147. ISBN 978-966-667-759-7

6. Локшина О.І. Європейська інтеграція. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 314-315. ISBN 978-966-667-759-7

7. Локшина О.І., Остряньська О.А. Європейська навчальна фундація. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 317-318. ISBN 978-966-667-759-7

8. Локшина О.І. Зарубіжна і порівняльна педагогіка. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 356. ISBN 978-966-667-759-7

9. Локшина О.І. Інститут освітнього омбудсмена. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 404. ISBN 978-966-667-759-7

10. Локшина О.І. Компаративістика. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю.

Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 467. ISBN 978-966-667-759-7

11. Локшина О.І. Лісабонська конвенція із визнання. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 512-513. ISBN 978-966-667-759-7

12. Локшина О.І., Вакуленко Т.С. Міжнародні дослідження якості освіти. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 573-574. ISBN 978-966-667-759-7

13. Локшина О.І. Міжнародні організації в освіті. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 574-575. ISBN 978-966-667-759-7

14. Локшина О.І. Міжнародні організації педагогів. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 575. ISBN 978-966-667-759-7

15. Локшина О.І. Чартерна школа. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 1104. ISBN 978-966-667-759-7

16. Локшина О.І. Школа Женевська. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 1114. ISBN 978-966-667-759-7

17. Локшина О.І. Школа Лейпцизька. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 1114. ISBN 978-966-667-759-7

18. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2021 р. (2022). Луговий, В.І., Топузов, О.М., **Сисоєва, С.О.**, Титаренко, І.О., Максименко, С.Д., Куліш, Т.І., Ляшенко, О.І., Мальований, Ю.І., Ничкало, Н.Г., Гордієнко, В.П., Саух, П.Ю., Набок, М.В., Регейло, І.Ю., Базелюк, Н.В., Смола, Л.М., Вашуленко, О.П., Шагаєва, О.А., Гудим, І.М., **Кравченко, С.М.**, Тименко, Л. В., Довбищенко, В.І., Мушка, О.В., Доценко, П.П., Горбань, Л. В., Ткаченко, Л.І., Дмитренко, С.О., Грицан, В.М., Кривонос, С.О. and Березівська, Л.Д. (2021) Педагогічна думка, м. Київ, Україна. За заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка. 492 с.

DOI: <https://doi.org/10.37472/zvit2021>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730422/>

19. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2022 р. (2023). Кремень В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., **Сисоєва, С.О.**, Титаренко, І.О., Панок, В.Г., Куліш, Т.І., Ляшенко, О.І., Мальований, Ю.І., Ничкало, Н.Г., Гордієнко, В.П., Саух, П.Ю., Набок, М.В., Регейло, І.Ю., Вашуленко, О.П., Смола, Л.М., Гудим, І.М., Булах, Л.П., Шагаєва, О.А., **Шпарик, О.М., Кравченко, С.М.**, Довбищенко, В.І., Мушка, О.В., Доценко, П.П., Вишняк, О.В., Ткаченко, Л.І., Дмитренко, С.О., Грицан, В.М., Кривонос, С.О. and Березівська, Л. Д. За заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : НАПН України, 2023. 552 с.

DOI: <https://doi.org/10.37472/zvit2022>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734884/>

20. Разом у класі. Діти з України у польських школах: Потенціали та виклики у розбудові полікультурної школи в контексті війни. Думка вчителів: Звіт про дослідження/ Авторський колектив. Укладачі укр. видання **Світлана Сисоєва**, Іван Бех, **Олена Локшина**, Тетяна Алексеєнко, Любов Канішевська. За наук. ред. проф. доктор наук Jerzy Nikitorowicz. Фонд «Школа з класом» (Польща)/ Національна академія педагогічних наук (Київ). – Педагогічна

думка: Київ, 2023 63 с.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735459/>

Бібліографічний покажчик

1. Наукові праці відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України (2018–2020) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / наук. ред. О. І. Локшина ; упоряд. О. І. Локшина, С. М. Кравченко ; за участі І. Мельник (додатки). Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2021. 56 с. (із додатками)

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-662-7-2021-56>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727452/>

Інформаційно-аналітичний огляд

1. Локшина О.І., Шпарик О.М. Особливості дистанційного навчання в зарубіжжі. In: *Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи*: аналітико-методичні матеріали / за заг. ред. О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 29–44.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-596-7-2021-192>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726079/>

2. Локшина О.І., Шпарик О.М. Тенденції розвитку шкільної природничо-математичної освіти зарубіжжя. In: *Стан та шляхи підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти в Україні. Аналітичні матеріали* / за загальною редакцією О.М. Топузова ; укл. М.В. Головка. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2021. С. 5-21.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-605-6-116>

Окреме видання (ціле)

1. Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик О. *Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти: оглядове видання*. За заг. ред. О. Топузова, О. Локшиної / Інститут педагогіки НАПН України. – Київ: Пед. думка, 2022. – 55 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-614-8-2022-55>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732730/>

Концепція

1. Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех, І. Д., Вознесенська, О. Л., Гавриш, Н. В., Гончар, Л. В., Журба, К. О., Ільїн, В. В., Канішевська, Л. В., Кириченко, В. І., Комаровська, О. А., Корнієнко, А. В., Куниця, Т. Ю., Курбатов, С. В., Литовченко, О. В., Малиношевський, Р. В., Мачуський, В. В., Найдьонова, Л. А., Рейпольська, О. Д., Толочко, С. В., Федорченко, Т. Є., Харченко, Н. В., Чаплінська, Ю. С., & Шахрай, В. М. *Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі*. Національна академія педагогічних наук України. – Київ: «Інтерсервіс», 2022. – 52 с.

URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiia-vykhovannia->

Збірники наукових праць

1. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. — Тернопіль : Крок, 2021. — 322 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-322>

2. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи умовах турбулентності світу: матеріали VI Міжнародної наук. конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.). Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. Крок, Київ–Тернопіль. 2022. 268 с.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-729-7-2022-296>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733870>

3. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій: матеріали VII Міжнародної наук. конференції (Київ, 25 травня 2023 р.) Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ – Тернопіль : Крок, 2023. 336 с

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-804-1>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736835>

СТАТТІ:

Статті у виданнях, що індексуються в у Scopus і Web of Science Core Colection

1. **Lokshyna Olena**, Topuzov Oleg. COVID-19 and education in Ukraine: Responses from the authorities and opinions of educators. *Perspectives in Education*, Vol. 39 No. 1 (2021): COVID-19 special issue: Opportunity to rethink and restructure education in the world / COVID-19 and the impact on basic and special education. P. 207-230.

DOI <https://doi.org/10.18820/2519593X/pie.v39.i1.13>

2. Iryna Dziubenko, Olena Semenog, **Olena Lokshyna**, **Alina Dzhurylo**, **Oksana Hlushko**, OIga Starokozhko. Pedagogical Innovations: Problems, Tendencies of Development of Modern Education. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. VOL.21 No.9, September (2021). P. 173–178.

DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.9.24>

3. Kateryna Zaitseva, Zoriana Burkovska, Ludmila Kornienko, **Nina Nikolska**, Olena Moroz. Tecnologias interativas para motivar os alunos a aprender línguas estrangeiras. *Laplage Em Revista*, 7(3B) (2021). P. 311-318.

DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173B1551p.311-318>

4. Lokshyna Olena, Dzhurylo Alina, Hlushko Oksana, Shparyk Oksana. Secondary education reform priorities under globalisation: the case of Ukraine in comparison with China, Germany and Poland. *Second International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021)*. Kryvyi Rih,

Ukraine, May 12-14, 2021. V. Hamaniuk, S. Semerikov and Y. Shramko (Eds.). SHS Web of Conferences. Volume 104 (2021). Published online: 04 May 2021. P. 1–11.

DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110401004>

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725264>

5. Khoruzha, L., Lokshyna, O., Mazur, N., & Proshkin, V (2022). *Doctoral Education in Ukraine: The Application of Digital Tools and Services by Doctoral Students under COVID-19 Pandemic. Multidisciplinary Journal for Education, Social and Technological Sciences*, 9(1). 87-112. ISSN 2341-2593.

DOI: <https://doi.org/10.4995/muse.2022.16768>;

<https://polipapers.upv.es/index.php/MUSE/article/view/16768>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730485>

Web of Science Core Collection: Emerging Sources Citation Index (ESCI)

6. Lokshyna, O., Poznyak, S., & Zhadan I. (2022). Social Science Education in Ukraine: Current State and Challenges. *JSSE - Journal of Social Science Education*, 21(4)

DOI: <https://doi.org/10.11576/jsse-5852>

Scopus: https://www.scimagojr.com/journalrank.php?area=3300&page=68&total_size=7434

<https://www.jsse.org/index.php/jsse/article/view/5852>

7. Mospan, N. V., Ognevyuk, V. O., & Sysoieva, S. S. (2022). Emergency higher education digital transformation: Ukraine's response to the COVID-19 pandemic. *Information Technologies and Learning Tools*, 89(3), 90–104. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4827> Web of Science (ESCI).

8. Mospan, N. V., & Sysoieva, S. O. (2022). Trends in digital adaptation of schools during the COVID-19 pandemic. *Information Technologies and Learning Tools*, 91(5), 21–35.

<https://doi.org/10.33407/itlt.v91i5.5063> Web of Science (ESCI).

9. Nikolska, N., Terletska, L., Yevtushenko, N., Khomyshyn, O., & Malazoniia, S. Learning a Foreign Language Through Dynamic Interaction of the Teacher and the Student. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 12/01-XXVI. P. 33-38.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730895>

<http://www.magnanimitas.cz/12-01-xxvi>

http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120126/papers/A_05.pdf

Web of Science Core Collection: Emerging Sources Citation Index (ESCI)

Наукові статті у зарубіжних виданнях

1. Olena Lokshyna. European direction of the secondary education development in Ukraine. *Univers Pedagogic. Revistă Științifică de Pedagogie și Psihologie*. Nr. 4 (72). 2021. P.12-16. ISSN 1811-5470

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730483>

2. Sysoieva, S., Lokshyna, O., Protsenko, O. & Tryhub, I. (2021). Active Forms of Conducting European Studies: Experience, Analysis, Conclusions.

Horyzonty Wychowania, 20(55). 133-145.

DOI: <https://doi.org/10.35765/hw.2184>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730484>

Розділи у зарубіжних виданнях

1. Sysoieva, S. Pedagogical Aspects of Digitalization of Education // *Drogi i bezdroża edukacji w okresie pandemii covid-19* // Redakcja naukowa: Reszard Bera, Stanistawa Byra, Nella Nyczkało. – Wydawnictwo UMCS, Lublin, 2022. – 652 p. – P. 97-110. URL: <https://wydawnictwo.umcs.eu/produkt/5501/drogi-i-bezdroza-edukacji-w-okresie-pandemii>

2. Ognevyuk, V., Sysoieva, S. Tadeusz Lewowicki in the scientific and educational space of Ukraine // *O tożsamości, kondycji i powinnościach pedagogiki – tradycja I współczesność: Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Lewowickiemu z okazji 80. urodzin* / Redakcja naukowa: Ewa Ogrodzka-Mazur, Alina Szczurek-Boruta, Barbara Grabowska, Anna Szafranska. – Warszawa: Wydawnictwo F.Marszałek, 2022. – 639 p. – P. 65-72. <https://sklep.marszalek.com.pl/pl/glowna/5153-o-tozsamosci-kondycji-i-powinnosciach-pedagogiki-tradycja-i-wspolczesnosc.html>

3. Lokshyna, O. (2022). Belarus, Russia and Ukraine: Development of National Education in the Context of Globalization and Europeanization. *World Education Patterns in the Global South: The Ebb of Global Forces and the Flow of Contextual Imperatives*. Ed. by C. C. Wolhuter & Alexander W. Wiseman. Emerald Publishing Limited. Vol. 43. Part A. P. 1-18. ISBN 978-1-80382-682-0; eISBN 978-1-80382-681-3; Book series ISSN 1479-3679

DOI . <https://doi.org/10.1108/S1479-3679202243B>

<https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/S1479-3679202243B>

Статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України

1. Глушко О. З. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід. *Науково-педагогічні студії*. 2021. № 5. С. 8-21.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-8-21>,

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729467>

2. Oksana Hlushko, Dzhurylo Alina, Oksana Shparyk. Innovative approaches to formulation and development of soft skills of secondary school students in the context of Ukraine's integration in European education area. *Education: Modern Discourses*. 2021. № 4. С. 39–49.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-05>

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728587>

3. Глушко О. З. Стратегічний та законодавчий рівні реформування змісту шкільної освіти на компетентнісних засадах в країнах ЄС. (2022). *Український педагогічний журнал*. (4). 45-58.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-45-58>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734074>

4. Глушко О.З. Європейська рамка особистісної, соціальної та навчальної ключової компетентності (LIFECOMP): концептуальний вимір. *Український педагогічний журнал*. 2023. №4. С.35-45.
DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-35-45>
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738665>
5. Dzhurylo A. Guiding Principles for Policy Development on Quality Assurance in School Education: European Experience for Ukrainian Success. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 3. С. 13–23.
DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-13-23>
6. Джурило А.П. Європейські підходи до розроблення політики оцінювання шкіл як інструмент забезпечення якості. (2022). *Український педагогічний журнал*. (3). 20–32.
DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-20-32>
URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732228>
7. Джурило А.П. Сучасні європейські підходи до формування національних політ тестування для забезпечення якості шкільної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика, Том 77 № 4 (2023)*.
8. Кравченко С. М. Інновація як тренд розвитку загальної середньої освіти: із досвіду США. *Освітня аналітика України*, 2021. № 5.
URL: <https://science.iea.gov.ua/>
9. Кравченко С.М. Інновація як тренд розвитку загальної середньої освіти: досвід США. (2022). *Освітня аналітика України*. (1). 113-124.
DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2022-1-113-124>
URL: <https://science.iea.gov.ua>
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730641/>
10. Кравченко С.М. Технологізація освіти і навчання у США: стратегічний вимір. *Український педагогічний журнал*, 2023. № 4. С.26-34.
DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-26-34>
URI: <https://lib.iitta.gov.ua/737851/>
11. Lokshyna Olena. (2021). The Department of Comparative Education of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine: rethinking mission under modern transformation. *Education: Modern Discourses*. (4). P. 170-177
DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-17>
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730482>
12. Локшина О., Джурило А., Нікольська Н., & Шпарик О. (2022). Підтримка України науковою спільнотою світу. *Український педагогічний журнал*. (1). 7–17.
DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-7-17>
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730486>
13. Локшина, О., Глушко, О., Джурило, А., Кравченко, С., Максименко, О., Нікольська, Н., & Шпарик, О. (2022). Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. *Український Педагогічний журнал*, (2), 5–18.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-5-18>

URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal>

14. Локшина О., Джурило А., Максименко О., & Шпарик О. (2022). Підтримка ЄС інтеграції українських дітей і молоді в системи освіти держав-членів в умовах війни РФ проти України: стратегічні орієнтири та успішні практики. *Український педагогічний журнал*. (3). 6–19.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-6-19>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732699>

15. Локшина О.І. (2022). Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти в навчання в 2021 – 2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*. (4). 5-17.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>

16. Zabolotna, O., & **Lokshyna, O.** (2022). European Teaching Excellence for Students better performance: what is Teachers' Feedback on Jean Monnet Module? *Studies in Comparative Education*. (2).

DOI: <https://doi.org/10.31499/2306-5532.2.2022.270958>

17. Topuzov, O., Bibik N., **Lokshyna, O.**, Onoprienko O. (2022). Organisation of primary education at war in Ukraine: results of a survey of primary education specialists. *Education: Modern Discourses*. (5). 7-18.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2022-5-01>

18. Топузов О.М., Головка М.В., **Локшина О.І.** (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. № 1. С.5–18.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13>

19. Локшина О.І., Джурило А.П., Максименко О.О., Шпарик О.М. (2023). До питання про навчальні втрати: термінологічний концепт у сучасному науково-педагогічному дискурсі. *Український педагогічний журнал*. №2. С.5–18.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-6-18>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735450>

20. Топузов О.М., Локшина О.І., Джурило А.П., Шпарик О.М. (2023). Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні. *Український педагогічний журнал*. №4. С.15-19.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19>

21. Topuzov, O., Golovko, M., **Lokshyna, O.** (2023). Learning Losses: the complexity of problem in the context of war in Ukraine. *Education: Modern Discourses*, (6). P.

22. Максименко О.О. (2021). Децентралізація в освіті європейських країн: досвід Норвегії..*Український педагогічний журнал*. № 4. С. 77-87.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-77-87>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730377>

23. Максименко О. (2021). *Іноземні мови у шкільній освіті: європейські та українські тенденції*. *Education: Modern Discourses*. № 4. С. 50-65.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-06>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730376>

24. Максименко О.О. (2022). Інновації в управлінні шкільною освітою у глобалізованому світі. *Український педагогічний журнал*. (4). 32-44.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-32-44>

25. Максименко О. (2023). Проблема управління шкільною освітою у науковому полі Норвегії. *Український педагогічний журнал*. № 3. С. 37–53.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-37-53>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736753>

26. Nikolska Nina. (2021). Bilingual Education as a means of learning foreign languages. *Education: Modern Discourses*. (4.) P.66-74.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2021-4-07>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730657>

27. Nikolska N. (2022). Innovative methods of teaching foreign languages in secondary education in Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 5. 95-101.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2022-5-06>

28. Nikolska, N. (2023). Prospects of Using Positive European Experience in the Organization of School Bilingual Education in Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 6.

29. Sysoieva, S. (2022). Tadeush Levovytsky in the scientific pedagogical area of Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 5. 165-171.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2022-5-13>

30. Шпарик О.М. (2021). Концептуальні засади цифрової трансформації освіти: європейський та американський дискурс. *Український педагогічний журнал*. (4). С. 66–76.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-65-76>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728620>

31. Шпарик О.М. Європейська освіта в умовах дистанційного формату: теоретичний аспект. Науково-педагогічні студії. 2021. № 5. С. 81-96.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-81-96>

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728837>

32. Шпарик О. (2022). Цифрова трансформація середньої освіти: спільні стратегічні вектори США та країн ЄС. *Український педагогічний журнал*. (3). С. 33–43.

DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-33-43>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732700>

33. Shparyk, O. (2023). Digital Transformation of Secondary Education in Times of War: Relevance for Ukraine. *Education: Modern Discourses*, (6).

Наукові статті у виданнях, що не належать до Переліку наукових фахових видань України

4. Топузов, О. М., Саух, П. Ю., Драч, І. І., Локшина, О. І., Глушко, О. З., Джурило, А. П., Максименко, О. О., Нікольська, Н. В., Дебич, М. А., Паламарчук, О. Ф., & Трима, К. А. (2021). Початок і завершення навчального року: зарубіжний досвід: інформація Національної академії педагогічних наук

України на запит Консультативної ради при Президентові України з питань сприяння розвитку системи загальної середньої освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2). С. 1–13.

DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-14-1>

5. Локшина О.І. (2021). Виконання наукового дослідження «Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї» (2018-2020 рр.) відділом порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України: Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 21 жовтня 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2).

DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-2-3>

6. Кремень, В. Г., Луговий, В. І., Топузov, О. М., Сисоєва, С. О., Максименко, С. Д., Ляшенко, О. І., Ничкало, Н. Г., Саух, П. Ю., & Регейло, І.Ю. (2022). Діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану (лютий-серпень 2022 р.). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-38.

DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203>

3. Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех, І. Д., Вознесенська, О. Л., Гавриш, Н. В., Гончар, Л. В., Журба, К. О., Ільїн, В. В., Канішевська, Л. В., Кириченко, В. І., Комаровська, О. А., Корнієнко, А. В., Куниця, Т. Ю., Курбатов, С. В., Литовченко, О. В., Малиношевський, Р. В., Мачуський, В. В., Найдьонова, Л. А., Рейпольська, О. Д., Толочко, С. В., Федорченко, Т. Є., Харченко, Н. В., Чаплінська, Ю. С., & Шахрай, В. М. (2022). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-30.

DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>

4. Топузov О. М., Локшина О. І., Джурило А. П., Шпарик О. М. (2023). Проєкт «Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку педагогічної науки в Україні: інформаційний хаб Інституту педагогіки НАПН України». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-9.

DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5148>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736786>

5. Сисоєва С. О., Ткаченко Л. І. (2023). Утверджуючи національну ідентичність (До 300-річчя від дня народження видатного українського філософа Григорія Сковороди). За результатами спільного виїзного засідання Президії Національної академії педагогічних наук України, 15 червня 2023р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-9

DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5145>

6. Сисоєва, С. О., Рейпольська, О. Д. (2023). Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-9.

DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5207>

7. Сисоєва, С. О., Рейпольська, О. Д. (2023). Освітні втрати в дошкільній освіті як передумова подальших освітніх втрат. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-5.

VI. ТЕЗИ І МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУМІВ

Тези та матеріали конференцій, що відбулися в Україні

1. Глушко О. З. Цифрова компетентність вчителя: досвід Республіки Польща. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 38–39.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725385>

2. Глушко О. З. Інновації в освіті та розвиток навичок в учнів загальноосвітніх шкіл європейських країн. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15–16 квітня 2021 р.). Тернопіль: СМП “Тайп”, 2021. С. 115–117.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725374>

3. Глушко О. З. Ключові компетентності для освіти в XXI столітті: європейський вимір. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст*: матеріали IV міжн. наук-практ. інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань: Візаві, 2021. С. 89–91.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725236>

4. Глушко О. З. Компетентності в освіті в контексті сучасних освітніх реформ. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації*: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 165–167.

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-165-167>,

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726120>

5. Глушко О. З. Трансформаційні процеси в освіті країн Європейського Союзу: компетентнісний підхід. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21–22 вересня 2021 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», 2021. С. 85–86.

<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728571>

6. Глушко О. З. Ключові орієнтири розбудови загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу в європейському освітньому просторі. *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С.22-23

<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728625>

7. Глушко О.З. Стратегічні орієнтири розвитку освіти в країнах Європейського Союзу. *Обдаровані діти – скарб нації!*: матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 18–23 серпня

2022 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 251–252.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732742>

8. Глушко О.З. Компетентнісний підхід в умовах реформування загальної середньої освіти в Латвії. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 109–110.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731916>

9. Глушко О. З. (2022). Реформування змісту шкільної освіти на компетентнісних засадах в країнах ЄС. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 89 – 91.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733801>

10. Глушко О. З. Трансформація змісту на компетентнісних засадах у загальній середній освіті ЄС: стратегічний та законодавчий рівні. *Зміст і технології шкільної освіти*: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С.71-72

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733878>

11. Глушко О. З. Розвиток цифрових компетентностей в учнівській молоді як ключовий пріоритет стратегії розвитку освіти в ЄС. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.). С.127–128.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736756>

12. Глушко О. З. Трансверсальні компетентності в освіті: теорія та практика в європейському регіоні. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 квітня 2023 р.). С. 70–72.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736757>

13. Глушко О. З. Компетентнісний вектор розвитку шкільної освіти в ЄС та в Україні. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

14. Джурило А. П. Університети в час пандемії COVID: нові виклики та відповідальність. *Підприємництво в умовах кризи COVID-19 – урок на майбутнє*. 19 березня 2021 р., м. Київ, 2021. С.20–22.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725394>

15. Джурило А. П. До питання про забезпечення якості в умовах компетентнісно-базованої освіти. *Компетентнісно орієнтоване навчання*:

виклики та перспективи : збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С.62–64.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725388>

16. Джурило А. П. До питання про вплив професійного розвитку педагога на якість освітніх результатів. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15-16 квітня 2021 р.) / Ред. О. М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 135–137.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725390>

17. Джурило А. П. До питання про формування інноваційної системи оцінювання якості освітньої діяльності та її результатів. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст*: матеріали IV міжн. наук-практ. інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань: Візаві, 2021. С. 104–108.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725391>

18. Джурило А. П. Сучасний педагогічний інструментарій оцінювання якості освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 91–93. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725389>

19. Джурило А. П. *Актуальні питання теорії практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квіт. 2021 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський. Чернігів: Академія ДПтС, 2021. С. 57–60.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725393>

20. Джурило А. П. Законодавчо-стратегічний вимір політики ЄС у галузі забезпечення якості загальної середньої освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 167–170.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-167-168>

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728151>

21. Джурило А. П. До питання про інновації у забезпеченні якості шкільної освіти у країнах ЄС. *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728586>

22. Джурило А. П. Європейські практики підвищення якості освіти в початкових класах. *Розвиток науки в умовах воєнного стану*. 20 травня 2022 р., м. Київ, 2022. С.129–132.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730777>

23. Джурило А. П. До питання про європейську освітню інтеграцію України в умовах війни: підвищення якості та справедливості. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*. 14-15 вересня 2022 р., м. Київ, 2022. С. 28–30.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732236>

24. Джурило А. П. До питання про самооцінювання вчителів як інструменту підвищення якості освіти в школах Європейського Союзу. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*. 29-30 вересня 2022 р., м. Тернопіль, 2022. С. 104–106.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732741>

25. Джурило А. П. (2022). До питання про якість шкільної освіти в умовах воєнного стану. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 103 – 106*

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733815>

26. Джурило А. П. Музейна педагогіка як інструмент забезпечення якості освіти: досвід Англії. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 1-2 грудня 2022 р., м. Київ, 2022. С. 37-39.

URI: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/zbirnyk_tez_myz_ped.pdf

27. Джурило А. П. Практичні підходи до забезпечення якості шкільної освіти. *Зміст і технології шкільної освіти: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році*, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С.72-73

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733902>

28. Джурило А. П. Концепція оцінювання навчальних результатів учнів початкової школи на прикладі досвіду «Європейських шкіл». *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій* : зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.). С. 93-97.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736500>

29. Джурило А. П. Інноваційні підходи до розвитку педагога у контексті забезпечення якості освіти в умовах війни. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, и 05-06 жовтня 2023 р.). С. 85-87.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737551>

30. Джурило А.П. Освітня нерівність та навчальні втрати: європейський досвід. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення* : зб. матеріалів Міжнародної наукової конференції. (м. Київ, 26-27 жовтня 2023 р.). С.104-106.

31. Джурило А.П. Підходи до забезпечення якості природничо-наукової освіти у школах Європейського Союзу. *Інноваційні практики наукової освіти*: зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції. (Київ, 06-09 грудня 2023 р.).

32. Джурило А.П. Особливості матрикуляційних іспитів у країнах Європейського Союзу. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ. С.

33. Кравченко С. М. Формування освітнього е-середовища як орієнтир технологізації шкільної освіти. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). м. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 97-99.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727368/>

34. Кравченко С. М. Шкільний ваучер як освітня новація. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15-16 квітня 2021 р.) / Ред. О. М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 239-241.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725137/>

35. Кравченко С. М. Інноваційні освітні тренди: до постановки проблеми. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2021 р., м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 8-10.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725135/>

36. Кравченко С. М. Е-підручник як актуалітет технологізації освіти. *Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички*. 20-21 травня 2021 р., м. Київ, 2021. С. 114-116.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727367/>

37. Кравченко С. М. Технологізація освіти і навчання як інструмент оновлення освітнього простору в країнах північноамериканського регіону. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27–28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 170-171.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727365/>

38. Кравченко С. М. Віртуальні школи як інноваційний тренд технологізації освіти і навчання у США. *Актуальні питання теорії практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квітня 2021 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський. Чернігів: Академія ДПтС, 2021.. С. 36-38.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725139/>

39. Кравченко С.М. Інноваційні *тренди загальної середньої освіти у США. Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. 170-171. ISBN 978-617692652-8
<https://lib.iitta.gov.ua/727365/>

40. Кравченко С. М. Гейміфікація: до аналізу семантики поняття. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 30-31 травня 2022 р., м. Львів, 2022. С. 13-14.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730698/>

41. Кравченко С. М. Теоретико-стратегічні орієнтири технологізації загальної середньої освіти у США: до постановки проблеми. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 134 – 137.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733881/>

42. Кравченко С. М. Роль імерсивних технологій в системі освіти США. *Зміст і технології шкільної освіти*: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С.74-75.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733871/>

43. Кравченко С. М. Імерсивні технології як індикатор освітніх інновацій. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). С.142–144.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737847/>

44. Кравченко С. М. Цифрова освіта: джерелознавчий аспект. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 жовтня 2023 р.).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737848/>

45. Кравченко С.М. До питання аналізу зарубіжного досвіду упровадження імерсивних технологій в освіті. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737849/>

46. Локшина О.І. Формування ключових компетентостей для навчання впродовж життя: орієнтири Європейського Союзу. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р.

(наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 102–104.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725267>

47. Локшина О.І. Вчительство в Європі: інноваційні орієнтири для України. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15-16 квітня 2021 р.) / Ред. О. М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 259-261.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725420>

48. Локшина О.І. До питання про трактування інновацій в освіті. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст* : матеріали IV міжн. наук-практ. Інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 163–165.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728710>

49. Локшина О.І. Справедливість в освіті як стратегічний орієнтир Європейського Союзу. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2021 р., м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 22–24.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725419>

50. Локшина О.І. Інноваційне бачення Європи у флагманських ініціативах Європейського Союзу. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квіт. 2021 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський. Чернігів: Академія ДПТс, 2021. С. 73-75.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725418>

51. Локшина О.І. Європейський освітній простір: оновлені орієнтири. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 172–173.
DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-172-173>

52. Локшина О.І. Навички як орієнтир розвитку освіти і навчання ЄС в контексті викликів сучасності. *Професійно-комунікативна культура майбутнього лікаря: лінгвістичний, педагогічний та філософський аспекти*: матеріали II науково-практичної конференції з міжнародною участю (3-4 червня 2021 р.). Тернопіль, ТДМУ, 2021. С. 54–55.
URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726221>

53. Локшина О.І., Джурило А.П. До питання про гендерний паритет у дослідницькому просторі України: на прикладі відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження*: Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (24 червня 2021 р.) / За ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2021. С. 104–107.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728140>

54. Локшина О.І. До питання про теорію курикулуму. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21-22 вересня 2021 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила». С. 61-62.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728351>

55. Локшина О.І. До питання про інноваційний розвиток освіти дітей раннього віку в ЄС. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 листопада 2021 р., м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728750>

56. Локшина О.І. Глобальний світогляд Олександри Савченко. *Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування* : збірник матеріалів I Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті О. Я. Савченко «Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування», Київ, 4 листопада 2021 р. (наукове електронне видання) / Укладач О. В. Онопрієнко. – Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 63-64.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-601-8-2021-104>

57. Локшина О.І. До питання про орієнтири розвитку порівняльної педагогіки в умовах пандемії COVID-19. *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С.21-22.

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730499>

58. Локшина О.І. Стратегічні документи ЄС у галузі справедливості в освіті. *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. 20-21.

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728769>

59. Локшина, О.І. Освіта в реаліях війни: термінополе міжнародних організацій. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів*: матеріали тез доп. XI міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару (19 трав. 2022 р.) Термінова поліграфія, м. Київ, Україна – м. Хмельницький, Україна, С. 17-18.

URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/730988/1/%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98%202022%D0%A1%D0%95%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%A0%20%281%29.pdf>

60. Локшина, О.І. (2022) Інноваційні орієнтири ЄС з розбудови освіти та навчання. *Обдаровані діти – скарб нації!* : матеріали III Міжнародної науково-

практичної онлайн-конференції (Київ, 18–23 серпня 2022 року) Інститут обдарованої дитини НАПН України, м. Київ, Україна, С. 569-571.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732014/1/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya%20-%20obdarovani-diti%20-%20skarb-naciyi-publications.pdf>

61. Локшина, О.І. (2022) Переосмислення візії і формату функціонування освіти в умовах війни: орієнтири міжнародних організацій та український контекст *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей. Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 34-36.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/732013/1/PSP_tezy_2022.pdf

62. Локшина, Олена Ігорівна (2022) Інтеграція українських дітей в освіту ЄС в умовах війни: ключові принципи. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 29-30 вересня 2022 року). СМП “Тайп”, Тернопіль, С. 214-216.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733268>

63. Локшина, О.І. (2022). Уміння вчитися як інноваційний стрижень педагогіки Олександри Савченко. *Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану*: збірник матеріалів II Міжнародних педагогічних читань пам’яті О.Я. Савченко «Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану», Київ, 3 листопада 2022 р. (наукове електронне видання) / за заг. ред. Олега Топузова, Оксани Онопрієнко : Ін-т педагогіки НАПН України. – Київ : Видавничий дім «Освіта». С. 71 – 74.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733782>

64. Локшина, О.І. (2022). Забезпечення справедливості в освіті в країнах Європи. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 146 – 148.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733852>

65. Локшина, О.І. (2022). Орієнтири політики ЄС у галузі справедливості в освіті. In: *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, Київ, С. 70-71.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733882>

66. Локшина О. І. Основні наукові результати. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2022 рік. Київ : Пед. думка, 2022. С. 69.

67. Локшина, О.І., & Заболотна, О. А. (2022) Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів в межах модуля Жана Моне (620287-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMOMODULE), що реалізується в Інституті

педагогіки НАПН України In: *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) Крок, Київ–Тернопіль*. С. 112-114. ISBN 978-617-692-729-7

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/73388>

68. Локшина О.І. Термінологічне бачення концепту справедливості в освіті. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.). С. 151-152.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736770>

69. Локшина О. І. Підвищення якості вищої освіти України в контексті інтеграції в Європейський дослідницький простір. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: зб. матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 05-06 жовтня 2023 року). С. 167-168.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737568>

70. Локшина О.І. Європейські цінності у педагогіці Олександри Савченко. *Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Цілі і цінності початкової освіти: реалізація в умовах сьогодення*: зб. матеріалів III Міжнародних педагогічних читань пам'яті О.Я. Савченко (м. Київ, 09 листопада 2023 р.).

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738169>

71. Локшина О.І. Орієнтири національних політик держав-членів ЄС у галузі справедливості у загальній середній освіті. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

72. Локшина О. І., Джурило А. П., Шпарик О. М. Європейський дослідницький простір та перспективи інтеграції для України. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій* : зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.). С. 148-151.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736766>

73. Локшина О.І., Заболотна О.А. Формування читацької грамотності учнів: орієнтири PISA. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.). С. 152-153.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736769>

74. Локшина О. І. Заболотна О.А., Топузов О.М. Збірники завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів як внесок у підвищення якості національної освіти. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 жовтня 2023 р.). С. 78-79.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738491>

75. Максименко О. Самоврядування на рівні середньої освіти і компетентісний підхід в Україні та досвід США. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 110–112.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725265>

76. Максименко О.О. Законодавчі рамки шкільної освіти України: громадянське самоврядування і керівник закладу. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15-16 квітня 2021 р.) / Ред. О.М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 270–271.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725353/>

77. Максименко О. Інноваційний розвиток освітнього середовища: учнівське самоврядування навчального закладу. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст* : матеріали IV міжн. наук-практ. Інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 176–178.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725253/>

78. Максименко О. Учитель у законодавстві повної загальної середньої освіти України: формат діяльності та самоврядування. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2021 р, м. Суми). Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. С. 110–112.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725263/>

79. Максименко О.О. Адміністративна та освітня децентралізація у Польщі. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квіт. 2021 р.) / гол. ред.: О. М. Тогочинський. Чернігів : Академія ДПтС, 2021. С. 38–40.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725266/>

80. Максименко О.О. Управління освітою у термінах у контексті новітніх освітніх орієнтирів. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. Конф.(Київ, 27–28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О.І. Локшиної. Тернопіль: Крок, 2021. С. 175–177.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-175-176>

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728482>

81. Максименко О.О. Управління шкільною освітою у сучасному демократичному суспільстві. *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ :

Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. С. 25-26.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727688>

82. Максименко О. О. Управління шкільною освітою в термінах: український контекст. *Обдаровані діти – скарб нації!* : матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 18–23 серпня 2022 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 575-576.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732647>

83. Максименко О. О. Освіта школярів-біженців у ЄС. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей / [ред. кол.; голов. ред. – О.М.Топузов]. [Електронне видання] – Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 39-40.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732643>

84. Максименко О. О. Опанування іноземних мов у шкільній освіті країн ЄС: форми та методи. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації : матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф.(Київ, 2022 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2022. С. 154–156.

85. Максименко О.О. Глобалізаційні та деглобалізаційні впливи в управлінні освітою у сучасному світі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 151 – 154.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733787>

86. Максименко О.О. Управління шкільною освітою у сучасному освітньому просторі. *Зміст і технології шкільної освіти*: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С.75-76.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733872>

87. Максименко О. О., Глушко О. З. Учні-мігранти у контексті європейських освітніх термінів. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів* : матеріали тез доп. XI міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару (м. Хмельницький, 19 травня 2022 р.). Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т; за заг. ред Н. М. Бідюк. Київ, Хмельницький : «Термінова поліграфія», 2022. С. 61–64.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730955>

88. Максименко О. О., Глушко О. З. Учительський менеджмент у децентралізації освіти. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 29–30 вересня 2022 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк,

В.Є. Кавецький, О.Я. Жизномірська, Т. В. Магера, Г.І. Герасимчук, Н.Б. Стрийвус. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2022. С. 226–228.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732736>

89. Максименко О. Децентралізація освіти Канади в умовах багатокультурної спільноти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій* : зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції (Київ, 25 травня 2023 р.). С. 159-161.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-692-804-1>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736751>

90. Максименко О. О. Трансформації шкільного лідерства як інструменту децентралізації освіти. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : зб. матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 05–06 жовтня 2023 року). С. 170-172.

URL: <https://ippo.edu.te.ua/scientific/zbirniki>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737871>

91. Максименко О. О. Демократична освіта у демократичному середовищі ЄС: виклики та дії. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 жовтня 2023 р.). С.44-46.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-753-4-2023-378>

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738470>

92. Максименко О.О. Управління шкільною освітою: Україна у русі до змін. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

93. Нікольська Н.В. Функції та оновлені завдання при вивченні іноземних мов у сучасному суспільстві. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). – Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 146–148.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725402/>

94. Нікольська Н.В. Вимоги до підготовки вчителів іноземних мов в кордонах ЄС. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15–16 квітня 2021 р.) / Ред. О. М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 315–317.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725398/>

95. Нікольська Н.В. Політика багатомовності Європейського Союзу. *Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст* : матеріали IV міжн. наук-практ. Інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 202-206. URL <https://lib.iitta.gov.ua/725399/>

96. Нікольська Н.В. Перспективність вивчення іноземних мов за допомогою двомовного навчання в освіті України. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С 173-174.

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-173-174>

URL <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728568>

97. Нікольська Н.В. Двомовна освіта як засіб мовної підготовки в Україні. *Професійно-комунікативна культура майбутнього лікаря: лінгвістичний, педагогічний та філософський аспекти*: збірник матеріалів II науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 3-4 червня 2021 р.) Тернопіль, ТДМУ, 2021. С.58-59.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728567>

98. Нікольська Н.В. Законодавча підтримка при вивченні рідної та іноземної мов в Україні. *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження* : матеріали V Міжнародна наукова конференція УАДО (24 червня 2021 р.): Дрогобич ТзОВ “Трек-ЛТД”, 2021. С 121-123.

URL <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728565>

99. Нікольська Н.В. Інноваційні методи навчання іноземних мов у середній школі. . *Зміст і технології шкільної освіти*: матеріали звітної науково-практичної конференції. (м. Київ, 29 грудня 2021 р.). Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. 27.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730658>

100. Нікольська Н.В. Актуальні проблеми навчання іноземних мов у країнах ЄС. *Проблеми сучасного підручника: навчально - методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. «Проблеми сучасного підручника: навчально - методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу», Київ, 14 вересня 2022 р. (наукове електронне видання). – м. Київ. С.157-159.

URL <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732734>

101. Нікольська Н.В. Інноваційні функції вивчення іноземних мов у загальній середній освіті України. *Обдаровані діти – скарб нації!* : матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 18–23 серпня 2022 р. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С.647-648. м. Київ

URL <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732737>

102. Нікольська Н.В. Інновації при вивченні іноземних мов у середній освіті. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: V Міжнародна науково-практична конференція, м. Тернопіль, 29-30 вересня 2022 р. С. 268-270.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732731>

103. Нікольська Н.В. (2022). Інноваційні методи навчання іноземних мов у середній освіті. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 179 – 180.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733851>

104. Нікольська Н.В. Вивчення іноземних мов за допомогою двомовного навчання. *Зміст і технології шкільної освіти*: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С. 76-77.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734020>

105. Нікольська Н.В. Інноваційні тренди навчання іноземних мов у загальній середній освіті. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наук.-практ. конф.(м. Київ, 25 травня 2023 р.). С. 194-195.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736980>

106. Nikolska N. Strong and weak forms of learning in two languages. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наук.-практ. конф.(м. Київ, 25 травня 2023 р.). С. 42-44.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736979>

107. Нікольська Н.В. Інтегроване навчання іноземних мов (CLIL) – вимоги до підготовки вчителів. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : зб. матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 05–06 жовтня 2023 року). С. 191-193.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738567>

108. Нікольська Н.В. Методичне забезпечення у процесі інтегрованого навчання іноземних мов. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 жовтня 2023 р.). С. 249-251.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738563>

109. Нікольська Н.В. Законодавча підтримка при вивченні рідної та іноземної мов в ЄС. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

110. Сисоєва С.О. (2022). Педагогіка пограниччя: актуальність досліджень для України. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 256 – 258.

URL:

111. Сисоєва С. О. Освіта на пограниччі. Полікультурна школа. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 травня 2023 р.).

112. Сисоєва С.О. Освіта на пограниччі. Полікультурна школа. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ . С.

113. Шпарик О.М. Виклики вчителя щодо забезпечення розвитку цифрової компетентності учнів. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 254–257.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725259>

114. Шпарик О.М. Застосування цифрових інструментів у школах США та Європи. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15-16 квітня 2021 року) / Ред. О. М. Петровський та ін. Тернопіль : СМП “Тайп”, 2021. С. 470–472.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725262>

115. Шпарик О.М. *SELFIE – інноваційний інструмент для саморефлексії школи в умовах цифровізації освіти. Інновації в сучасній освіті: український та світовий контекст* : матеріали IV міжн. наук-практ. Інтернет-конф. (Умань, 16 квітня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 273–275.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720196>

116. Шпарик О.М. Розвиток цифрової компетентності вчителя. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2021 р., м. Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С.114–117.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725249>

117. Шпарик О.М. *Європейські підходи до професійного розвитку вчителя: цифрова компетентність. Актуальні питання теорії практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2021* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 22–23 квіт. 2021 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський. Чернігів: Академія ДПіТС, 2021. С. 51–53.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725257>

118. Шпарик О.М. Європейські стратегічні орієнтири щодо цифрової трансформації в освіті. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27-28 травня 2021 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. Тернопіль : Крок, 2021. С. 178–180.

DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-178-179>

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727293>

119. Шпарик О.М. Теоретико-стратегічні орієнтири цифровізації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітньому просторах. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. м. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. 28.

URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728622>

120. Шпарик О.М. Інтерактивний підручник – інноваційний тренд в цифровізації освіти США. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей. Київ : Педагогічна думка, 2022. С. 233–234.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732015>

121. Шпарик О.М. Цифрова трансформація освіти як інструмент євроінтеграції України. *Обдаровані діти – скарб нації!* : матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, 18–23 серпня 2022 р. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 1037–1038.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732016>

122. Шпарик О.М. Стратегії розвитку шкільної освіти США в умовах цифровізації. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 квітня 2022 р. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2022. С. 168–170.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731186>

123. Шпарик О.М. (2022). До питання про цифрову трансформацію освіти США та ЄС. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Київ, 4 листопада 2022 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – Київ–Тернопіль : Крок, С. 283 – 284.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733853>

124. Шпарик О.М. Інноваційні тренди в цифровізації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському освітньому просторах. *Зміст і технології шкільної освіти*: Науково-практична конференція за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2022 році, м. Київ 15 грудня 2022 р., м. Київ. С.77-78.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733860>

125. Шпарик О.М. Стратегічні вектори цифрової трансформації загальної середньої освіти провінції Онтаріо (Канада). *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20-21 квітня 2023 р.). С. 198-199.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/736768/>

126. Шпарик О.М. Інноваційні цифрові технології навчання: досвід Великої Британії. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023*:

горизонти інновацій: зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 квітня 2023 р.). С. 317-320.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/736767/>

127. Шпарик О.М. Цифрова трансформація шкільної освіти України: стан та виклики. *Зміст і технології шкільної освіти*: зб. матеріалів Науково-практичної конференції за результатами науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України у 2023 році (Київ, 2023 р.) м. Київ 15. С.

128. Шпарик О.М., Глушко О.З. Підходи до предметної спеціалізації вчителів іноземних мов у європейських школах. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, и 05-06 жовтня 2023 р.). С.60-61.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737569/>

129. Шпарик О. М., Глушко О. З. Вимірювання освітніх втрат засобами цифрових технологій. Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення : збірник тез доповідей (м. Київ, 26-27 жовтня 2023 р.) / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 125–127.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738417>

Тези та матеріали конференцій, що відбулися за кордоном

1. Джурило А. П. Рівність та якість шкільної освіти: європейський контекст. *Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements*. 27 трав. 2022 р., м. Стокгольм, Швеція, 2022. С.17–18.

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730649>

2. Кравченко С. М. EdTech та імерсивні технології як інноваційні тренди в освіті: досвід США. *The 14th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development»* (July 13–15, 2022) BoScience Publisher, Chicago, USA, p. 223–227.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731305/>.

3. Kravchenko, S. M. (2023). Main components of developing a National EdTech Strategy. *Innovations and prospects in modern science*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. p. 223-229.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734840/>

4. Lokshyna, Olena. Education in Ukraine: European integration achievements and prospects for the development in the war and recovery. “Educația de calitate în contextul provocărilor societale”, conferință științifică cu participare internațională (2022 ; Chișinău). *Educația de calitate în contextul provocărilor societale : Materialele conferinței științifice cu participare internațională, 21 octombrie 2022 / coordonatori științifici: Lilia Pogolșa, Nelu Vicol ; comitetul științific: Barbăneagră Alexandra [et al.]. – Chișinău : S. n., 2022 (CEP UPS). – P. 35-39. : ISBN 978-9975-46-638-7.*

URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733382>

Інше

ДИСЕРТАЦІЯ, АВТОРЕФЕРАТ

1. Глушко О.З. Виховання національних цінностей в українському шкільництві США: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки». Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2021. 388 с.

URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Dysertatsiia-Hlushko.pdf>

2. Глушко О.З. Виховання національних цінностей в українському шкільництві США : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2021. 20 с.

URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Avtoreferat_Hlushko.pdf.pdf

ВИСТУПИ ЗМІ, СОЦМЕРЕЖАХ

1. Локшина О.І. Пам'яті Ірини Тараненко-Чижевської. *Освіта і суспільство*. 2022. № 1-2 (46-47). С. 10.

URL: <http://presa.ua/osvita-i-suspil-stvo.html>

РУКОПИСИ

1. Колективна монографія «Інноваційні тренди, практики і технології загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (2023) – 18, 0.

Автори: О.І. Локшина, О.З. Глушко, А.П. Джурило, С.М. Кравченко, О.О. Максименко, Н.В. Нікольська, С.О. Сисоева, О.М. Шпарик. За заг. ред. О. І. Локшиної.

Монографію присвячено проблемі інновацій в освіті країн Європи, США та Канади. Авторами обґрунтовано сутність інновації у вітчизняному та зарубіжному дослідницькому просторах, охарактеризовано успішні практики іноваційного розвитку загальної середньої освіти в країнах зарубіжжя у контексті реформи загальної середньої освіти в Україні.

Для освітян, розробників освітньої політики, науковців і докторантів, викладачів і студентів закладів вищої освіти.

2. Навчально-методичний посібник «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах» (2023) – 6,0

Автори: О.І. Локшина, О.З. Глушко, А.П. Джурило, С.М. Кравченко, О.О. Максименко, Н.В. Нікольська, О.М. Шпарик. За заг. ред. О. І. Локшиної.

Видання містить навчально-методичні матеріали з курсу «Інновації загальної середньої освіти в європейському та північноамериканському регіонах». Метою посібника є формування у здобувачів ступеня доктора філософії творчого світогляду про стан та інноваційні практики шкільної освіти в країнах зарубіжжя крізь призму компаративістики. Опанування курсу передбачає розвиток у аспірантів практичних вмінь критично оцінювати і творчо використовувати світові досягнення освіти і педагогіки, здійснювати

наукові розвідки з використанням методології компаративних досліджень. Містить вимоги навчальної програми, навчально–методичне забезпечення до кожної теми (плани занять та тематичну інформацію), завдання для самоконтролю, список основної та рекомендованої літератури.

Для здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальностями 011 «Освітні, педагогічні науки»; 013 «Початкова освіта»; 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями).